

Verhandeling over de werktuigen uitgedacht tot de breuksnijding, en de beste wijze derzelve / [Franz Xaver von Rudtorffer].

Contributors

Rudtorffer, Franz Xaver von, Ritter, 1760-1833.

Publication/Creation

Amsterdam : L. Van Es, 1807.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/ku9uts9d>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

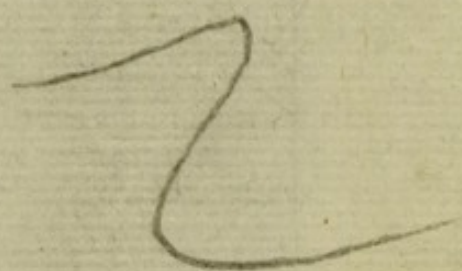

IV. 8. 158⁰

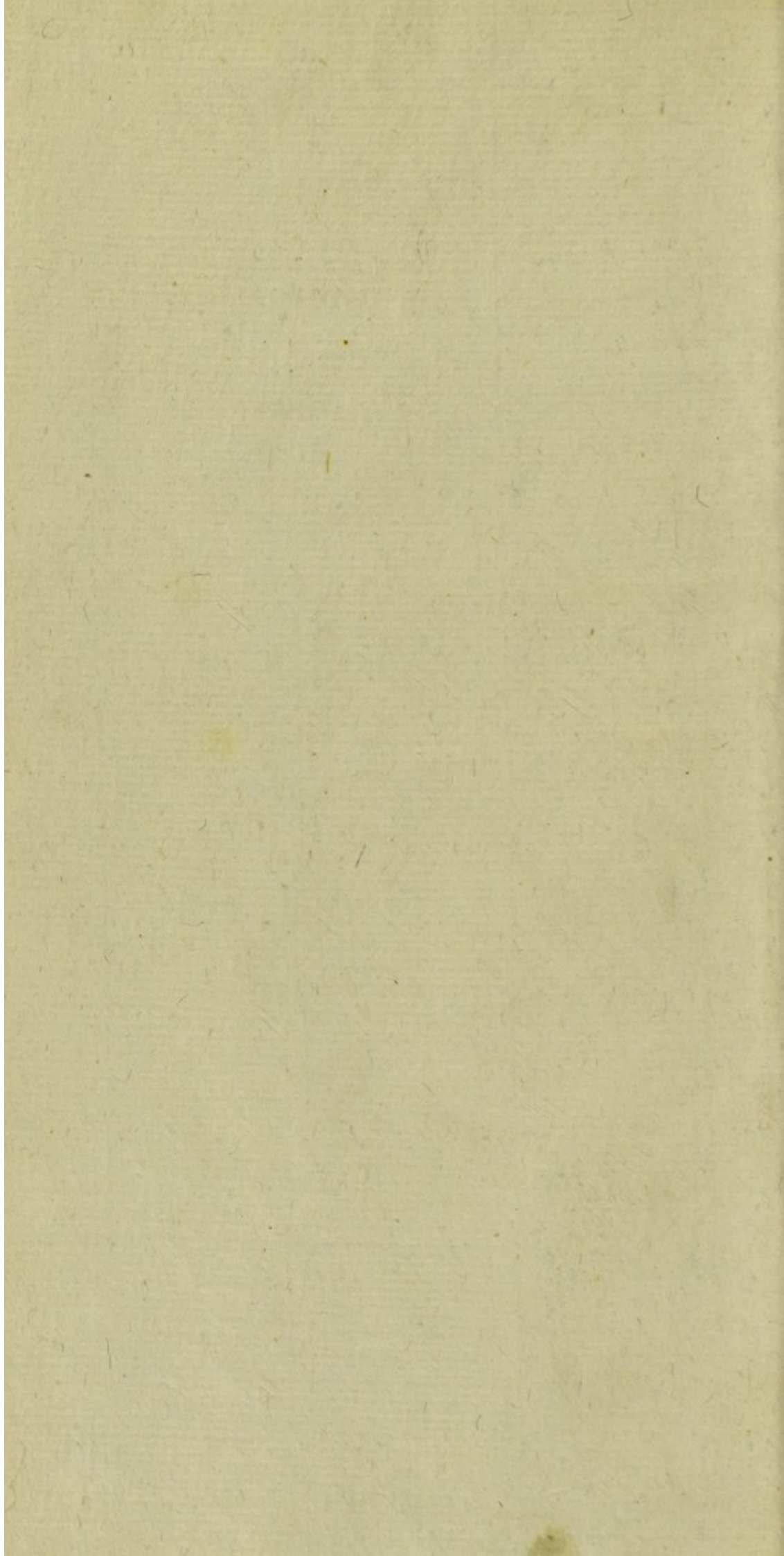
45070/B

H. xxx

19/2

~~13~~ 57

42600

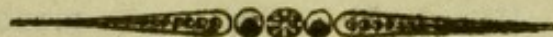
VERHANDELING
OVER DE
WERKTUIGEN
UITGEDACHT TOT DE
BREUKSNIJDING,

EN DE BESTE WIJZE DERZELVE,

DOOR

FRANCISCUS XAVERIUS RUDTORFFER,

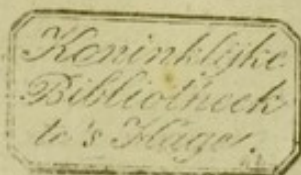
*Chirurgiae Doctor, Eerste Wond-Arts en Operateur
bij de tweede Heelkunstige Afdeeling van het
Algemeen Ziekenhuis te Weenen, enz.*

TE AMSTERDAM, BIJ

LODEWYK VAN ES,

1807.

VERHAANDLING

OVER

WERKTUIGEN

TOEGEDACHT TOT DE

BRUKSNIJDING

IN DE DRESE WIJKE DERREIJVE

door

FRANCISCUS ZAVERRUS RIJTOEGEFER

TE AMSTERDAM, BY

LOD. W. J. VAN DER

1807

ANTWOORD

OP DE

V R A A G:

„ De Breuksnijding , als den laatste toe-
„ vlucht der kunst , ter opheffing van Beklem-
„ ming erkend zijnde , vraagt men :

„ 1°. Welke Werktuigen zijn daartoe , van
„ de vroegste tijden af , tot op heden , uitge-
„ dacht , en welke wijze van kunstbewerking
„ onder veele anderen , daarmede verricht bij
„ Liesch en Dijebreuken , verdient bij de-
„ zelve , voor de eenvoudigste en veiligste ,
„ en dus voor de beste wijze gehouden , en
„ als zodanig nagevolgd te worden ? ”

„ 2°. Welke uitzondering en bijvoeging kan
„ en moet echter een algemeen voorschrift
„ daarbij lijden , in gevallen en omstandighe-
„ den , die de Breuksnijding zamengesteld ma-
„ ken , naar de onderscheidene , en uit de

„verschijnselen beoordeelde, aart en oorza-
ken der beklemmingen?”

DOOR

FRANCISCUS XAVERIUS RUDTORFFER,

*Chirurgiae Doctor, Eerste Wond-Arts en Operateur
bij de tweede Heelkunstige Afdeeling van het Al-
gemeen Ziekenhuis; Lid der K. K. Academie
van Genees en Heelkunde, te Weenen.*

HET WELKE IN DEN JAARE 1804. MEDE NAAR
DEN PRIJS HEEFT GEDONGEN, EN, OF-
SCHOON NIET BEKROOND, WAARDIG
GEOORDEELD IS OM DOOR DEN DRUK
GEMEEN GEMAAKT TE WORDEN.

VERHANDELING
OVER DE
WERKTUIGEN
UITGEDACHT TOT DE
BREUKSNIJDING,

EN DE BESTE WIJZE DERZELVE
DOOR
FRANCISCUS XAVERIUS RUDTORFFER,

Chirurgiæ Doctor, enz.

I N L E I D I N G.

Daar de beantwoording dezer prijsvraage een onderwerp betreft, het welk voor het lijdend Menschdom van het uiterste gewigt is, en de Heeling van een ook in onze da-

dagen zo dikwerf voorkomend Gebrek (a); de grootste opmerkzaamheid en naauwgezetheid des Heelmeesters vordert, naardien het leven of de dood des Lijders niet zelden van de Kunstbewerking afhangt; maar tevens de voorschriften en handgreepen tot de Breuksnijding, welke men bij de schrijvers daarover opgetekend vindt, elkanderen zo vaak wederspreken; houd ik het voor eenen plicht, op zulk eenen wenk der Kunst, de veelvuldige uitkomsten, die ik in de beoeffening der Heelkunst gedurende veele jaaren gelegenheid gehad heb, aangaande dit onderwerp te verzamelen, aan een verlicht Genootschap ter toetze aanbieden.

Offchoon ik alle de zwarigheden van zulk eene onderneeming gevoele, en welligt mijne krachten niet toereikende zijn zullen aan dit opstel den hoogsten graad van volkomenheid te geeven; zo vleije ik mij echter, en mischien niet geheel zonder reden, door deeze op ondervinding gegronde Bijdrage ter vereenvoudiging der Kunstbewerking der Breuksnij-

(a) Bericht eener groote menigte van Breuken, door J. MONNIKHOF in 1787. waarin Hij aanwijst, dat aan Hem, gedurende zijne Kunstoeffening, 1229 Menschen met Breuken zijn voorgekoomen. Zie *Sammlung für praktische Artzten. I. Band. I. Stuk.*

snijding en dus ter tweeledige oplossing dezer vrage iets toegebracht te hebben.

Het *eerste* Vraagstuk laat zich gevoeglijk in *twee* Leden verdeelen.

Het *eerste* Lid desfelven zal een beknopt overzicht bevatten der, van de vroegste tijden af, tot de Kunstbewerking uitgedachte en beschrevene Werktuigen, om de waardij of het nutteloze derzelve inte zien en te beoordeelen.

Tot dat einde zal ik, onder eene groote menigte van Heelkundige Schrijveren, bij voorkeur die geene aanvoeren, die zelf handen aan 't werk gelegd, en de gevallen, die aan dezelve in hunne Kunstoeffening voorkwamen, naauwkeurig en getrouw beschreven hebben.

In het *tweede* Lid van dit *eerste* Vraagstuk, zal, op dit voorafgaande letterkundig overzicht, het eigenlijk onderzoek volgen over de voorkeur der voorgeslagene en in de praktijk gebezigde Werktuigen, en wijzen van Kunstbewerking.

Ten einde echter bij deeze voordragt naaukeuriger te werk te gaan, zal ik mijne opmerkingen voornamelijk bij de *drie* hoofdtijdstippen dezer Kunstwerking bepalen, te weten:

1. Het doorsnijden der uitwendige bekleedfelen.

2. Het openen van den Breukzak.
3. Het verwijden van den Buikring of Lieschband.

Ter beantwoording van het *tweede* Vraagstuk, heb ik het voor doelmatig gerekend, de gewigtigste uitzonderingen, die bij de Kunstbewerking zich kunnen opdoen, telkens bij de overweging der drie bovengemelde Tijdstippen aan te voeren; — zo dat in betrekking tot het *tweede* Vraagstuk, alleenlijk de naaukeurige afleiding en oorspronk der Aangeborene Breuken overblijft; dewelke zich, zo wel door derzelver aart, als bijzondere veranderingen, van alle andere Breuken op eene in het ooglopende wijze onderscheiden, zo dikwerf dezelve de Kunstbewerking vereisfchen.

E E R S T E V R A A G S T U K.

E E R S T E L I D.

Betrekkelijk de van tijd tot tijd uitgedagte Werktuigen en Kunstmethoden, is het al-
lezins opmerkingwaardig, dat er in de echte en
onechte schriften van HIPPOCRATES niet één
woord van de *Breuken* voorkomt; daar het
toch te denken is, dat de menschen in die
oudste tijden daar aan meer of minder onder-
hevig zijn geweest.

CELSUS (a), die in de eerste Eeuw onser
tijdrekening leefde, en de eerste was die eene
beschrijving der Breuksnijding gaf, maakte bij
de Balzaksbreuk, na het wegscheeren der
haairen omtrent de schaamte, met een mesjen
eene diepe insnijding der huid en bekleedse-
len tot dat de Breukzak te voorschijn kwam;

(a) A. C. CELSUS, *de Medicina*, sectio 8, Libro 7.

deeze snede werd met den vinger der linkerhand verwijd, en het in den weg liggend celwijze weeffel afgezonderd: — bij de Lieschbreuk werd de snede aan den beneden of bovenkant der lieschplooij oppervlakkig gemaakt, en men bediende zich in het eerste geval van een regt, in het laatste van een krom mesjen, om den breukzak te openen, terwijl men de gekwetste bloedvaten met draaden toebondt, en bij kinderen, tot vermindering der daar binnen gelegene deelen, vóór het openen des Breukzaks, denselven door middel van twee haakjens opligtte.

GALENUS, (*b*) hoe zeer hij ook tegende geweldige Ligchaamsoeffeningen der Kampvegteren en Worstelaaren, en daar door veroorzaakte gevaarlijke kwetsingen in de strijdperken zijner tijdgenoten, ijverde, voert omtrent de Breuken alleen aan, dat men, bij de wederinbrenging derzelve, zich van een fistulmes (*syringotome*), en van geen ander tweefnijdend of puntig mes moet bedienen.

PAULUS AEGINETA (*c*), de eerste der Romeinsche Schrijveren, die omtrent Ao. 670.

(*b*) GALENI. *opera* *Clasf.* 7 *lib.* 6 *de Methodo Medendi*, pag. 39. D.

(*c*) PAULUS AEGINETA, *Opera. Boloniae* 1533. *libr.* III. *cap.* 53.

Heelkundige bijdragen leverde , leidde de Breuken af van eene uitrekking van het buikvlies. In zijn tijd maakte men eene dwarsche insnijding aan de lieschen en verwijdde de wond der huid met een syringotome ; het vet en celledweeffel werd weggesneeden ; de Breukzak aan deszelfs middenste en vernieuwendste gedeelte met den punt van een mesjen geopend , om geene belediging aan de daar binnen liggende deelen toetebrengen ; de Zaadstreng werd gebonden , en de bal uitgesneden , of met een gloeiend yzer verwoest. Bij Dijebreuken werd , na de terugbrenging der uitgezakte deelen , de geopende Breukzak weder toegenaid.

Veel laater komen bij de Arabische Geneesmeesters bijzondere behandelingswijze omtrent de Breuken voor , en RHASES (d) laakt GALENUS over zijne duistere voordragt , en plagt bij Breuken het ontaart Net te binden en aftefnijden (e).

HALY ABBAS (f) en AVICENNA (g)

(d) RHASES, *libro XI.*

(e) — — — *libro I, ad ALMANSOR.*

(f) HALY ABBAS, *in theoria, libro IX. — in practica, libr. VII.*

(g) AVICENNA, *libro III, Fen. 22.*

hebben geen van beide iets bijfonders omtrent het Leerstuk der Breuken voorgedragen.

Deste merkwaardiger is het, dat ALBUCA-
SIS (*h*) omtrent A°. 1080, tot heeling eener
Lieschbreuk, (na dat de darmen weder bin-
nengebracht waren) zich van een gloeiend yzer
bediende, om de Breuk tot op het been toe te
branden, met doorsnijding of binding der
Bloedvaten; verwerpende daarentegen het bin-
den van den Breukzak.

LANFRANCUS (*i*) hefte de Breuk op twee
plaatsen met tangjens op, en brandde de Breuk
met een gloeiend yzer in het midden tot op
het been.

JOH. GADESSEN (*k*) bediende zich het
eerste van eene scherpbijtende pleister of bijt-
middel, ter heeling der Breuken.

De eerste melding van den *gouden steek*,
(door welke de ontbloote Breukzak met de
Zaadstreng, door eenen onder dezelve doorge-
bragten gouden of looden draad wierd omkneld,

(*h*) ALBUCASIS, *method. medendi*, Libr. III. *Basi-
liae* 1541.

(*i*) LANFRANCUS, *magne chirurgie tractatio*,
Cap. 8.

(*k*) GADESSEN, *Rosa Anglica*.

ten einde dus den hals der Breukzaks volkomen te fluiten) vindt men bij GUY DE CHAULIAC (l), die dezelve, als reeds vroeger door BERNARD MATIS gebezigd, opgeeft.

Vóór deze laatstgenoemde Kunstbewerking was het *Ontmannen* de gewoone wijze om Breuken te geneezen, en het oogmerk bij dit wegneemen des Bals, was, om de wederuitzakking van het buikvlies, het welk den Breukzak maakt, voortekomen, en aan den buikring een tegenstandbiedend lidteeken te geeven.

De *Koninglijke Naad* (*futuraregia*) was van latere uitvinding: door deze werd de ontbloote en opgehevene ledige Breukzak naar de lengte toegenaid, het lagere gedeelte met eene schar weggesneeden, en de wonde verder geheeld.

PETRUS FRANCO (m) was de eerste, die bij de beklemming der Breuken de noodzakelijkheid der Breuksnijding inzag, en vooral van de klieving des Buikrings, om de beknelling en drukking op de omvatte deelen wegteneemen. Te vooren opereerde men alleen groote Breuken, om de lijders van het moeilijke

(l) GUY. DE CHAULIAC, *Chirurg. Tract. 6. Doctr. 2. Cap. 7.*

(m) PETRUS FRANCO, *Traité des Hernies, Lyon, 1561.*

derzelve te bevrijden, en bedoelde voornamelijk de terugvoering van het uitgezakte en een stevig lidteeken. De beklemming was toen naauwlijks bekend, en men kende daartegen alleen de wederinbrenging en uitwendige middelen. FRANCO, na vergeefs dit uitwendige beproefd te hebben, sloeg inwendige ontlastmiddelen voor, verwijdde den Buikring op eene dikke *sonde*, en was dus de voorloper van zijnen opvolger.

AMBROSIUS PARÉ (n), beroemde eerste Wondarts van Koning HENRIK DE IV. van Frankrijk, verwierp de ontmanning en het gloeiend yzer, en verrichte de Breuksnijding op eene doelmatige wijze, met niet alleen het gedarmte en net, maar ook derselver zamengroeijing met den Breukzak in aanmerking te neemen, die hij aan een uitgestort kleevend vocht of aan ontvelling toeschreef, veroorzaakt door geweldige terugbrenging, door onkundigen. (o) Hij maakte eene insnijding aan het bovenste gedeelte des Balzaks zonder de darmen te beschadigen, bragt vervolgens eene holle

(n) AMBROSIUS PARÉ, *Opera*, Parisiae 1587.

(o) ————— *La Chirurg. tant theor. que Pratique*, Anno 1604.

sonde door hem afgebeeld, en van de dikte eener Ganzenveder binnen den Breukzak, en voerde daarop eene schaar in, waar mede hij den aangegroeiden darm van het buikvlies afscheidde, en den Breukzak daarna door eenen naad samenhechtte.

PIGRAY (*p*), die hem als Koninglijke Wondheeler opvolgde, maakte de insnijding een duim boven den buikring, als de plaats der Beklemming, om reden dat men, die niet zo hoog makende, den darm konde kwetsen.

De insnijding tot op het Buikvlies gemaakt zijnde, moest men den Lijder op de andere zijde doen liggen, om het gedarmte van die plaats der insnijding te verwijderen; het Buikvlies werd geopend, een vet besmeerde vinger door deeze Buikwonde ingebracht; de uitgezakte darm terug getrokken, en wanneer de klomp darmen zo groot was, dat men deeze insnijding moest vergrooten, geschiedde zulks tot in den buikring; de door lucht uitgespannen darm werd met eene naaldepunt geprikt, en na de terugbrenging de *Buikhechting* gemaakt.

SABATIER (*q*) maakte daarop de aanmer-

(*p*) PIGRAY, *Eptome Praecept Med Chir.* 1609.

(*q*) SABATIER, *Lehrbuch für Praktische Wundartzte*, I. theil.

king, dat reeds door ROUSSET, die in 1584. en dus vóór PIGRAY schreef, word verhaald, dat deeze nieuwschijnende methode, door een geschikt operateur, FLORENTIUS WALLEN-
SIS (DUVAL), deszelfs Zoon, en ook door eenen anderen Heelmeester CHARLES MAU-
PAS, dikwijls was verricht geworden. Deeze namelijk maakten eene Buikwonde, even bo-
ven de Breuk, eerst door de huid, vervolgens door de buikspieren en het buikvlies, verwijden-
de deeze wonde naar de plaats der beklem-
ming en bragten den darm op zijne plaats.

HILDANUS (r) doorsneedt de tot eene plooi opgenepene huid met een gewoon *Bistouri*, tot op den Schederok der Zaadvaten, en bondt, na het inbrengen van het uitgezak-
te, den Breukzak en den Schederok, zonder de Zaadvaten mede in die binding te bevat-
ten.

NUCK (s) maakte de voornaame snede met een gemeen insnijdingsmes, 't welk te gelijk tot opening des Breukzaks diende; de ver-
wijding des Buikrings geschiede met een op eene holle *sonde* ingebracht *Bistouri*; de darm door

(r) HILDANUS, *Opera*, Anno 1646.

(s) A. NUCK, *Observationes et Experimenta*, Lugduni Batav. 1696.

door lucht uitgespannen, wierd met eene naald gestoken; het uitgezakt Net wierd gebonden en weggesneden; en de Buikring wierd hier en daar ingekerfd of *gescarificeerd*.

BLEGNY (1) sneedt de huidplooï met een *scalpel* door, of met een scheermes, verwijdde die snede met den vinger, of met een bijzonder *separatoir* of scheidingswerktuig, en opende ook daarmede den Breukzak; de Buikring echter wierd gekliefd met een klein mesjen, aan den punt met een bolletjen van wasch voorzien, en op eene holle *sonde* ingebragt; het uitgezakte Net wierd gebonden en weggesneden.

LAVATER (2) beschreef en verdedigde in 1674 eene bijzondere manier van Breuksnijding; hij maakte de voorname insnijding met een regt of krom *syringotome*, en verwijdde de wonde met eene regte of kromme schaar; de Breukzak wierd, met een haakjen, van den bevatten Darm opgeligt, en de Breukzak en Buikring, met een op eene holle *sonde* of op den vinger ingebragte *syringotome*, verwijd: eindelijk kwamen daarbij drie naalden met draa-

(1) BLEGNY, *Traité des Hernies* 1680 pag. 240.

(2) LAVATER, *Disfertat. Med. Chirurg. Basil.* 1674.
in HALLERI *Disputatio Chirurg. Tom. III. p. 39.*

den te pasfe, eene om het net te binden, de beide andere dienden voor den buiknaad.

PURMANN (p) maakte de infnijding met een tweefnijdend mes; twee helpers hielden de randen der wonde van een, de Breukzak wierd met een elpenbeenen opligter (*elevatorium*) van het gedarmte afgezonderd, de darm teruggebragt, het aangegroeide voorzichtig met het mes losgemaakt, met vermijding des bals en der vaten.

THEVENIN (w) verliet in 1676. de ontmanning en het gloeiend yzer bij het heelen van Breuken, bragt de methode van CELSUS weder in achting, en trachte den Buikring door uitspanning te verwijderen.

LITTRE (x) beschreef een bijzonder verlengfel van een gedeelte des omtreks van een darm, en ftelt in het algemeen voor, bij eene verfterving eener uitgezakte darmlits, beide de einden te onderzoeken: dat, wat met den endeldarm gemeenfchap heeft, te binden, en de draaden in de wonde de bevestigen; het andere of boveneinde drie lijnen van de opening

(p) PURMANN, *Chirurg. Lorberkrants*, *Francf.* 1692. en *Curieuse Observat.* 1710.

(w) THEVENIN, *Traité des Operations*, 1696.

(x) LITTRE, *Memoires de l'Academie*, *Par.* 1700.

met eene naald en drie draaden door te stee-
ken, en dat, na het samenknopen der draaden,
de hening des darms aan de buikwonde
gevoegd en gehouden worde, tot dezelve daar
aan vast groeije.

SABATIER echter heeft in zijn Leerboek
bewezen, dat deeze Kunstbewerking niet meer
dan een voorstel geweest is, en nimmer uit-
geoeffend.

DIONIS (y) sneedt de huidplooï door met
een regte *Bistouri*, verdeelde het celwijze
weeffel met een zogenaamd *Dechausfoir*, ver-
grootte de wond met een stomp haakjen of
(*herigne mousse*), opende voorzichtig den Breuk-
zak met een scalpel, en vergrootte de opening
met een schaare, dewelke hij op eene ge-
fleufde *sonde* inbragt. Het zelfde *Bistouri*
diende om den buikring te klieven, en, het
Net gebonden zijnde, het verdorvene daarvan
wegtesnijden.

MURALTUS (z) gebruikte tot doorsnijding
der huidplooï somtijds een fcherp scheermes
of *Bistouri*, hefte een deel des Breukzaks met
de vingeren op, of met zeker werktuig tot

(y) DIONIS, *Cours des Operations, Paris* 1778.

(z) MURALT. *Schriften von der Wundarzeney, Bas.*
1711.

ontmanning dienende, en door ANDREAS a SANTE CRUCE afgebeeld. Het verlengfel van het buikvlies werd dus opgeheven, op dat de darm niet uit de Buikholte daar zoude inschieten. De Zaadstreng wierd 'er van afgesonderd door een tusfchen beide gestoken naald en draad, en met deeze laatste afgebonden zijnde, met eene dubbelde knoop, wierd de bal met de fchaar weggefneeden.

FABRICIUS AB AQUAPENDENTE (a) befchrijft de voormaalige drieërleie heelwijze, namelijk door het gloeiend ijzer, den gulden fleek en de Koninglijke naad, aan welken laaften hij den voorrang geeft, maar de ontmanning geheelijk verwerpt.

HEISTER verrichte de huidsnede (b) met een gewoon incifiemes, raadde altoos het openen des Breukzaks aan, bezigde tot verwijding des Breukzaks een bijzonder werktuig door hem afgebeeld en, na dat de Darmen weder binnen den buik waren teruggebragt, maakte hij kleine inkervingen (*scarificatien*) aan den Buikring, door middel eener

(a) HIERON. FABRICIUS *ab AQUAPENDENTE*; *Opera*, Venet. 1713. p. 132. & pag. 559.

(b) HEISTER, *Chirurgie*, Nurnberg 1718. 8 tab. 25. fig. 2.

schaar of mes, ten einde een des te sterker lidteken aldaar te verwerven.

GARENGEOT (c) doorsneedt mede de huidplooï met een klein regt mesjen, waarvan hij de afbeelding gegeven heeft, met één of twee sneden, tot op den breukzak; het celwijs weefzel werd met eene, op een aan den punt gellootene sleuffonde gevoerde, stompe schaare verdeeld en de wond ook daarmee vergroot; tot het verdeelen der vliefsige plaatjens, die den breukzak overdekken, werd een krom mesjen, het bovengemelde, of wel den vinger gebezigd; de Breukzak zelf werd met eene plooi opgeheven en geopend, en in deeze kleine opening eene sonde, op deeze zijne vleugelfonde, en voorts op deeze een mesjen ingebragt, om den Buikring te klieven en te verwijderen.

PETIT (d), deszelfs tijdgenoot, was de uitvinder van een hem bijzonder eigen gevijld Breukmes (*bistouri à la lime*), waarbij door de Heer RICHTER gemeld word, dat uit vrees, bij het openen van den Zak, den darm te

(c) GARENGEOT, *Traité des Operations*, Par. 1720. T. III. — *Traité des Instruments*, Planche VII. fig. 1. p. 231. & pag. 235.

(d) PETIT, *Traité des Maladies Chirurgicales* par Mr. LESNE, Paris 1774. 8°. 3. vol.

kwetsen, PETIT, na ontblooting deszelven, alleen den Buikring verwijdde, en den Breukzak ongeopend met den darm binnen bragt; edoch dat PETIT dit niet zonder beding voorstelde, en zelf, twintig jaaren voor zijnen dood, daarvan terug kwam, volgens LE BLANCS getuigenis.

DANIEL KOCH (e) maakte de huidsnede met een gewoon scalpel, verwijdde de wonde met een verborgen mes (*bistouri caché*), opende den Breukzak met eene schaar, verwijdde ook daarna de opening met het verborgen mes, op eene sonde geleid, kliefde den Buikring met een krom mesjen op eene dergelijke sonde ingebracht, terwijl het Net met naald en draad wierd gebonden.

LE DRAN (f) vindt een bijzonder Breukmes uit (*bistouri herniaire caché*) en gaf 'er eene afbeelding van. Bij eene versche Breukbeklemming, vergenoegde hij zich met het verwijderen van den Buikring, zonder den Breukzak te openen; had echter die beklemming eenige dagen geduurd, zo hield hij het openen

(e) DANIEL KOCH, *Disfertat. de hernia crurali*, Heidelberg 1726. HALLERI *Disfert. Chir. Tom. III. pag. 253.*

(f) LE DRAN, *Observations de Chirurgie*, Paris 1731. 8°. Tom. II. pag. 26.

des laatstgenoemden zaks onvermijdelijk; was daarenboven de beknelling hoog en boven den Buikring, zo moest een krom *Bistouri* op den vinger diep ingebracht worden, om die inwendige omknelling te verdeelen. Het ontstoken en verstervend gedeelte Nets werd afgebonden in het gezonde, en een duim breed beneden den band afgesneden.

CHESELDEN (g) word voor den uitvinder eener nieuwe wijze van opereeren gehouden, welke echter door SABATIER geoordeeld word reeds vroeger te zijn uitgevonden. CHESELDEN maakte, in een door hem beschreven geval, eene groote insnijding, om het gedarmte des te beter binnen te brengen. Het Net was op twee plaatfen vastgegroeid, en werd op twee plaatfen met eene dubbelde draad gebonden en daar beneden weggesneden. In de afbeelding, welke dit geval voorstelt, schijnt de insnijding zich boven den Breukzak uitte strekken. Deeze omstandigheid, en zijne uitdrukking van aan het laagste gedeelte des onderbuiks eene insnijding gemaakt te hebben, hebben denkelijk naderhand HEISTER en anderen tot dwaaling

(g) CHESELDEN, *Anatomy of human Body*, London 1731. 8°. — *Observations and use of instruments*, London 1731.

ling verleid. CHESOLDEN heeft voorts een bijzonder Breuksnijmes uitgedacht en afgebeeld.

S. SHARP (*h*) die de bijtmiddelen verwerpt, het terug brengen des ongeopenden Breukzaks misprijst en ondoenlijk acht, wanneer deeze deelen samengegroeid zijn, oordeelt dat in dat geval, tot het binnenbrengen, de ontmanning gevorderd word; SHARP geeft tot het Breuksnijden aan het Knopmesjen den voorrang.

SCULTETUS (*i*) heeft van de in zijn tijd bij de Breuksnijding gewoonlijke ontmanning eene korte beschrijving gegeven.

FREYTAG (*k*) beschrijft twee wijzen der kunstbewerking van zijn tijd. De *eerste*, waarbij een Incisiemes, holle sonde en krom mesjen te pas kwamen, bestondt voornamelijk in het inkerven van den Buikring. Bij de *tweede* manier, voornamelijk in zwang in Zwitserland, werd de huidsnede met een Incisiemes verricht, en de opening des Breukzaks en Buikrings

(*h*) SAMUEL SHARP, *Treatise of the Operations of Surgery*, Lond. 1740.

(*i*) SCULTETI *Armamentarium Chirurgicum*, Amstelred. 1741. 8°. II. vol.

(*k*) FREYTAG, *Disfert. Med. Chirurg.* 1741. *de Oscheo — enterocoele et bubonocoele, Helvetiae incolis frequentibus.* Recus. in HALLER *Disfert. Chirurg.* Tom. III, pag. 65.

met een *Bistouri*; terwijl na het inbrengen des Darms, de Breukzak met een naald doorstoken, en met een sterken draad te samen getrokken wierd.

GUNZIUS (l) haalt in zijn werk, uit dat van VOGEL (m), de manier van Breuksnijden door den Berlijnschen Wondarts SENFF, aan, waarbij na 't inbrengen, de uitgezakte Breukzak geopend of ongeopend moest toegebonden worden. Indien bij de Dijebreuk de *Arteria Epigastrica* mogt gekwetst of geheel doorgesneden zijn, stelt GUNZ voor, uit fijne linnen draaden eene steekwiek (*bourdonnet*) te vervaardigen, om daar mede van den onderkant de *Art. Iliaca*, en naar boven de *Art. Epigastrica* tegen den band van POUPART aan te drukken en de bloeding te stillen.

MAUCHART (n) bediende zich van een regte *Bistouri* om de huid te klieven, in de Breukzak eene kleine opening te maaken, en voorts dezelve op eene sleuffonde met een mes of schaare te verwijderen en te verlengen; ge-

(l) GUNZ, *Libellus observationum Anatomico-Chirurgicarum de herniis*, Lipsiæ 1747. 4°.

(m) ZACH. VOGEL, *Abhandlung aller Arten von Brüchen*, Leipzig 1727. 8°.

(n) MAUCHART, *Disf. Chirurg. Tübing.* 1748.
HALLER *Disfert. Chirurg. Tom. III. pag. 147.*

bruikende mede eene kromme naald en draad, tot onderbinding van het hevig ontstoken Net.

ARNAUD (o) scheidde het vastgegroeide gedarmte met een spatul of ontleedmesjen, en bedacht, voor de Dijbreuken, een haakjen, om daar mede den band van POUPART opteheffen, en de opening der uitzakking te verwijden, om bij de terugbrenging van 't gedarmte, niet door insnijding de Bovenbuik- en Zaadvaten te kwetsen.

ALEXANDER MONRO (p), de oude, wil, dat men, bij eene versche Breuk, en dunnen Zak, zonder dat dezelve aan het boveneinde samengetrokken is, en wanneer de Ingewanden gezond en niet te samengegroeid zijn met den Breukzak, deeze laatste ongeopend binnen zal brengen. Of het koudvuurig verstorven Net gebonden en weggesneden moet worden, laat MONRO onbeslist.

De Schrijver der Fransche *Encyclopedie*, op het woord *Hernie* (q), wil mede met een regte

(o) ARNAUD, *Traité des hernies*, Paris 1749. 8°.

(p) ALEXANDER MONRO, *Edenburgische Medizinische Versuche*, fünften bandes, 1 theil, Altenburg 1753.

(q) ENCYCLOPAEDIE, tom. VIII. 1765. Paris fol. art. Hernie.

Bistouri de bekleedfelen en het celwijze weeffel doorgesneden op eene sleuffonde verdeeld, en de Breukzak geopend hebben, of wel dat men met een haakjen (*herigne*) denzelven zak tot een plooi zal opheffen, en voorts, met eene regte of kromme geknopte schaare tot aan den Buikring openen. Met een bijzonder Breuksnijmes (*Bistouri herniaire*) door LA PEYRONIE verbeterd, en aldaar beschreven en afgebeeld (*r*), of wel met een Knopmesjen, moesten de saamgegroeide deelen losgemaakt, en het Net met naald en draad worden gebonden.

LOUIS (*s*) bragt voorzichtig eene spitse sonde onder het Cellenweeffel en doorsneedt hetzelfde daarop, vatte den Breukzak met een pincet in de hoogte, opende denzelven met een schuin gerichte *Bistouri*, en kliefde den Buikring met een Knopmesjen.

BERTRANDI (*t*) wilde de opgeknepene plooi

(*r*) Encyclopedie *Planche* III. *fig.* 15-16.

(*s*) LOUIS, *Memoir. de l'Academ. de Chirurg. Paris* 1768. *t.* IV.

(*t*) BERTRANDI, *Trattato delle Operatione di Chirurgica*, 8. Tom. I. Nizza 1763. 8. übersetzt Wien 1770.

der bekleedfelen geheel doorgekliefd hebben, zonder echter het daaronder uitpuilende gezwel te raaken. Zijne werktuigen waren eene vlakke en stomppuntige fleuffonde en een *Bistouri*, om de wonde naar boven en onderen te verlengen. Bij het verwijden des Buikrings moest de ontbloote Darm of het Net met een stuk fijn en in warme Brandewijn en Water gedoopt linnen overdekt, en met de vlakke hand naar het heupbeen gestuwd worden, of de wijsvinger der andere hand naar het bovenste des Buikrings gericht en op denzelven een bolsnedig *Bistouri*, langs den nagel des vingers eenigzins schuins en scheef bovenwaarts of liever binnenwaarts, naar den witten lijn gekeerd, ingevoerd en daarmede de Buikring gekliefd worden, om de *Art. Epigastrica* niet te kwetsen.

BIENAIÉ (u) vond een eigen bijzonder verborgen *Bistouri* uit, het welk door PERRET is beschreven en afgebeeld.

LE BLANC (v) bedacht, om voor te komen, dat de Heelmeester zich zelven niet kwetsde,

(u) *l'Art de Coutelier par PERRET, Paris 1771, Partie II. Sect. 2. pl. 100. fig. 9.*

(v) LE BLANC, *Precis d'Operations de Chirurgie, T. II., Paris 1775.*

tot klieving des Buikrings een bijzonder werktuig, niet ongelijk aan de verwijdende Goot (*Gorgoret dilatatoire*) van LE CAT, eindigende in eene punt als die eener Sonde, olijfvormig afgerond, het welk zodanig wierd ingebracht, dat de holstaande zijde naar den ontblooten Darm, en de bolle naar het bovenste des Buikrings was gekeerd, waarna de bladen van dat werktuig van elkanderen gebragt en daar door de Buikring verwijd wierd.

THEDEN (w) hieldt de klieving des Buikrings in sommige gevallen voor onontbeerlijk, verwierp de verborgene mesfen (*Bistouri cachés*) en bondt het Net niet.

ACREL (x) verdedigt hun, die den Buikring verwijden, zonder vooraf den Breukzak geopend te hebben; en raadt de binding van het Net aan.

POTT (y) ijvert tegen de binding van het Net; daar herhaalde ondervindingen hem hadden geleerd, dat die binding niet alleen geheel onnodig, maar oók zeer gevaarlijk is.

(w) THEDEN, *Neue Bemerkungen und Erfahrungen zur berichtigung der Wundartzen*, Berlin 1771. 8°.

(x) OLOF ACRELS, *Chirurg. Vorfälle und so weiter, aus dem Schwedischen übersetzt von MOURRAY*, 2 b. 1778. 8°.

(y) POTT, *Chirurgical Observat. Lond.* 1775.

BELL (z) verdeelde de bekleedfelen met een gewoon incisiemes, voor wonden gebruikelijk, en deelde voorzichtig daar mede den Breukzak en denzelven bedekkende vezelen, tot hij zeker was, denzelven geopend te hebben en hij 'er een stomppuntige *Sonde* konde inbrengen; op deze opende hij den Breukzak tot aan den Ring, en kliefde, als 't nodig was, ook deezen met een smal en stomppuntige *Bistouri*.

MOHRENHEIM (a) vondt een bijzonder Breukmes uit, niet ongelijk aan dat van RICHTER, behalven dat het in eene vierlijnigen langen priem of stekelswijze verlengfel uitliep. De Vleugelfonde hierbij behoorende gaf hij eene kromming, gelijk aan die van het mes, 't welk naaukeurig in de sleuf dier *Sonde* paste.

CHOPART en DESSAULT (b) bevelen de Huidsnede met een regte *Bistouri* te doen, en de Wonde op eene *Sonde* te vergrooten;

(z) BELL, *A. System of Surgery*, Edenburg 1783. *übersetzt in 5 b. Leipzig* 8°. I. T. p. 245. *Kupferblatt* 4. fig. 7. *Kupferblatt* 2. fig. I.

(a) JOSEPH MOHRENHEIM, *beobachtungen verschiedener Chirurgische Vorfällen*, I b. 1780.

(b) CHOPART und DESSAULT, *Anleitung zur Kenntniss aller Chirurgischen Operationen*, Francfurt und Leipzig 1784. 3 b. gr. 8°.

den Breukzak met dat *Bistouri* te openen en die opening ook daar mede, of wel met eene stomppantige schaare te verlengen. De verwijding des Buikrings of opligting van den band van *POUPART* moest met een daar onder gebragten staalen hefboom, of bovengemeld *LE BLANC*'s werktuig geschieden, of de insnijding derzelve met een regt of geknopt mesjen gemaakt worden. Indien de *Art. Epigastrica* gekwetst was, moest men eenen tang gebruiken, en daarvan het eene blad, van een daartoe bereid sponsjen voorzien, binnen gebragt tegen den gekwetsten slagader drukken, en het ander blad uitwendig op een aangelegt *Compres* aanvoegen, opdat deszelfs voorste takken eene bestendige drukking op de slagader maaken zoude.

CALLISEN (c) wil de huidplooi in eens doorgesneden hebben, doch zo 'er spanning en ontsteeking bij is, eene kleine opening, en deeze op de holle Sonde te verlengen door eene snede, die zich verder dan het gezwel uitstrekt. De lagen van het Celleweeffel worden met een tangjen en ontleedmesjen gedeeld, van den Breukzak afgezonderd, deeze laatste

(c) *CALLISEN*, *Theoretische und Practische Wund-
artzeneykunst*. Halle, 1785.

op een Sonde geopend en verwijd, de Buikring met een krom Knopmesjen gekliefd, het ontfoken Net gebonden of weggesneden, het vernaauwd bovengedeelte der Breukzaks gescaificeerd, en het celwijze weeffel met eene bolle schaare weggesneden, om eene sterke verettering te bekoomen.

RICHTER (*d*) maakt de Huidsnede met een gewoon *Bistouri*, verlengt die tot boven den Buikring en tot aan den bodem des Balzaks met eene schaare, die een smal en bijna Sondevormig blad heeft, of door middel van een *Bistouri* en Sleufsonde, die mede halfpuntig verlengd is. Het Celleweeffel des Breukzaks word met een fyne tangjen zo veel als mogelijk opgeheven en van den Zak afgezonderd; de Breukzak met dat tangjen openepen, en met de *Bistouri* geopend, en die opening met eene smalbladige en stomppuntige schaare verlengd, of, zo hij zeer dik is, met het mes doorgesneden. Tot klieving des Buikrings bedient RICHTER zich van een gekromd scalpel met eene Sondenvormige punt voorzien. In plaats van LE BLANCS verwijdend

(*d*) A. G. RICHTERS, *Anfangsgründe der Wundartzeneykunst* 5 b. Göttingen 1798. gr. 8°. *Abhandlung von den Brüchen*, 1788, 8°. *Tafel 5. fig. 1. Abhandlung von den Brüchen, Hauptstück 24.*

werktuig, floeg RICHTER een ander Instrument voor, namelijk een, met eenen langen en sterken, omgebogen greep voorzienen, gladden, korten, dunnen en twee lijnen breedten haak, welken men onder den bovenrand des Buikrings moest brengen.

ROUGEMONT (e) heeft, in zijne Aanmerkingen op de Fransche Vertaling van RICHTER's Werk over de Breuken, de volgende Instrumenten voorgesteld: een gewoon *Bistouri* voor de Huitsnede, een Tangjen voor het celledweeffel en opnijping des Breukzaks, en eene Schaare tot opening van deezen: kromme en stompe Schaaren schijnen bij hem den voorrang, tot klieving des Buikrings te verdienen, boven een *Bistouri* en Sonde. DESSAULT's Sleuffonde, die bijna eens zo dik is als de gewoone, kan daarom ook niet dan met groote moeite binnengebragt worden, naar zijn oordeel.

HUNCZOWSKY (f) gebruikte mede voor de Huitsnede een gewoon Incisiemes, behandelde den Breukzak ook daarmede en met eene Son-

(e) ROUGEMONT, *Traité des hernies de A. G. RICHTER*, traduit de l'Allemand. Cologne An. VII.

(f) HUNCZOWSKY, *Anweisung zu Chirurgischen Operationen*, Wien 1785. zweite Auflage.

de, en bondt de gekwetste Slagaderen; was de Breuk klein en versch, zo wierden de gezond zijnde bevatte deelen te gelijk met den Zak binnen gebragt; was er vrees voor ongesteldheid derzelve, zo werd de Zak en, als 't nodig was, ook de Buikring, met een fonde en eene kleine geknopte *Bistouri* van onderen geopend, en naar boven gekliefd; de gezonde ingewanden wierden binnen gebragt. Het verstorven Net, en het geen van de Zak overtollig was en de heeling konde verhinderen, moesten met de Schaare worden weggenomen.

BONN (g) ging bij eene bekleemde, aangeborene Breuk, waarbij de uitgezakte darm aan den Zaadstreng en den Bal was vastgegroeid, op eene bijzondere wijze te werk: hij bragt namelijk, nabij den Buikring, tuschen den darm en den agtersten wand des Breukzaks en Zaadstreng, eenen smallen linnen band, welken hij dagelijksch door den Heelmeester heen en weder en nederwaards liet bewegen, en de einden van dien band aan het laagste gedeelte des Balzaks door eene kleefpleister bevestigen. De hierop volgende ettermaking

(g) BONN, *Briefwechsel zwischen VAN GEUNS und A. BONN*, 1785.

loste, na verloop van eenige dagen, de aangroeiing des darms, geheel op, tot aan den Bal, van welken de darm werd afgescheiden, op dat die niet mede door verettering mogt aangedaan worden, waarna de Lijder genezen werd.

SCHINDLER (*h*) bedacht een bijzonder Druktuig (*Compresorium*) tegens de kwetsing der *Art. Epigastica*, bij Dijebreuken, doch het welk niet is in gebruik gekomen. Het zelfde gebeurde met het *Compresorium* van MENNEL, (*i*) Heelmeester te Naumburg, waaromtrent het mede bij de enkele aankondiging bleef.

BERGER (*k*) beschreef zijne breuksnijding aan eene kraamvrouw, en bediende zich voor de huiltinde van een gewoon *Bistouri* en holle sonde, kneep met een tangjen de lagen van het celwijs bedekfel des Breukzaks op, die hij voorts met een mesjen, wiens snede bovenwaards gekeerd was, weg nam, tot hij aan de eene zijde in den Breukzak kwam, dien hij

(*h*) SCHINDLER, *Observ. de herniis. Wetzlar*, 1796 4°.

(*i*) WARN, *Med. Chirurgische Aufsätze*, 1791.

(*k*) LODERS *Journal*, 1 band, 2 stuk, 1797. p. 199.

door middel eener sonde, den vinger en het mes verwijdde. Het knopmesjen van POTT diende tot klieving van den Lieschband. De vastgroeijingen der uitgezakte deelen wierden met eene stomppuntige schaare opgelost en gescheiden.

ARNEMAN (1) maakte mede zijne huidsnede met een *Bistouri* en verlengde dezelve van den Buikring af, tot aan den bodem des Balzaks. Deeze bloedende wonde moest van tijd tot tijd met eene spons daarvan gezuiverd worden. De opening des Breukzaks moest zekerheidshalven aan den onderkant geschieden, met een mesjen in de sleuf eener sonde zo ver ingevoerd, tot men er den vinger konde inbrengen. Indien de Buikring niet geheel open en vrij was, moest men de verwijding daarvan beproeven met een *Dilatatorium*; en als zulks niet doenlijk was, moest die ring ingesneden worden. Ook deze snede moest op den vinger geschieden, en wel mede tot meerder zekerheid binnenwaards naar den witten lijn en naar de richting der Schaamsbeens-vereeniging, terwijl het mes niet scherp- maar

(1) J. ARNEMAN, *System der Chirurg.*, Göttingen 1798. gr. 8°.

stomppuntig zijn moest. Bij Dijebreuken konde men den band van *POUPART*, door middel van *ARNAUDS* stompen haakjen, op-
ligten.

In het Dagregister van *LODER* (*m*) leest men het voorstel van eenen *JONAS* te *Mont-jouin*, bij *Aken*, om namelijk, bij beklemming door opgehoopte drekstofte, een *Troiscar*, eens zo dik dan den gewonen, door de huid des Balzaks en door den Breukzak, tot in den uitgezakten darm doortesteeken, den naald uittre-
haalen en door de ingelasten pijp of *Canule* inspuitingen te doen met bloed-lauw water of amandelölj, het welk eenen geruimen tijd moest voortgezet worden, en de verharde drek dus opgelost, voorzichtig uit den darm gedrukt, en konde het zijn, door een aan de *Canule* aangevoegde pijp of buijs uitgezogen worden, en daardoor de beklemming opteheffen. Een *Troiscar* en spuit waren hiertoe, volgens dien Schrijver, de eenige nodige werktuigen.

De Schrijver van het artikel op het woord *Hernie*, in het beroemd werk, de *Encyclopedie*

(*m*) *LODERS*, *Journal für die Chirurgie*, 4. Bandet, 1. stuk, Jena 1800.

Methodique, (n) vordert bij de breuksnijding: voor de huidsnede een regt *Bistouri*, en tot opening des Breukzaks mede een *Pincet*, eene stompe sonde, en kleine spitstige fleufsonde, en een regt of krom *Bistouri* om den Breukzak geheel te openen, en daar 't nodig was ook daarmede den Buikring met eene kleine insnijding te klieven.

SABATIER (o) maakte de insnijding der bekleedselen met een gewoon *Bistouri*, 't welk hij vervolgens op eene puntige vleugelsonde invoerde, om die snede te verlengen, waarna de laagen van het celledoek door een ontleed tangjen wierden opgeligt, en met een dergelijk mesjen doorgesneden en gescheiden, latende de daarbij doorgesnedenene bloedvaten toebinden. De Breukzak geopend zijnde, werd eene gelleufde, stompe en aan het einde geslotene sonde ingebracht, en die opening met eene stomppuntige Schaar verlengd. De Buikring werd op gelijke wijze met een gewoon of geknopt *Bistouri* op eene sonde verwijld;

(n) *Encyclopedie Methodique Chirurg: Art. HERNIE*, Paris 1798. 4°.

(o) SABATIER, *Lehrbuch für wundartze u. s. w. aus dem Französischen von W. H. BORGES*, Berlin 1800. 3 band. im ersten band von den brüchen.

de scheiding van aangroeiingen der darmen geschiedde door een *Bistouri*, en het verstorven Net werd weggesneden. Bij Dijebreuken werd de peesige Lieschband van POUPART mede met een *Bistouri* ingesneden.

MURSINNA (*p*) liet den Lijder op een tafel, met een matras gedekt, zodanig plaatsen, dat de Operateur tusfchen beide beenen staan konde; hij maakte de huidsnede, en opende den Breukzak met een gewoon *Bistouri*; tot klieving des Buikrings integendeel gaf hij den voorrang aan het knopmesjen van LOUIS, en richtte die klieving naar de *Linea alba*, om de bovenbuiksflagäder (*Arteria Epigastica*) te vermijden.

Naar CAMPERS (*q*) voorschrift, moet bij Lieschbreuken de huidsnede in eene richting geschieden, die evenwijdig is aan den witten lijn, en tot in den bodem des Balzaks verlengd worden; naardien het openen van lijken leert, dat de zaadvaten eerst te samen opwaards klimmen, en daarna van elkander scheiden.

(*p*) MURSINNA, *Neue Chirurgische Wannenungen*, Berlin 1800.

(*q*) PETRUS CAMPER, *Icones herniarum Francof. ad Moenum*, 1804.

De binding en wegsnijding des Breukzaks was tot de radicale geneezing der Breuken in het geheel niet nodig, gelijk de Ouden en SCHARP dit gesteld hebben, naardien daarbij de zaadvaten en het afvoerend vat (*Vas deferens*) doorgesneden moesten worden, iets het welk niet beter is, dan eene geheele ontmaning.

Men moet indedaad verbaasd staan over de groote meenigte van Werktuigen, die tot de Breuksnijding zijn uitgevonden! Behalven het gloeiend ijzer en de bijt- en brandmiddelen, welke buiten gebruik geraakt zijn, leveren de verzamelingen van Heelkunstige Werktuigen eene groote verscheidenheid op van regte, kromme, verborgene, scherppuntige of geknopte, gewelfde, holle of bolle Breuksnij-messen op, van welke sommige tot de huidsnede en doorsnijding der algemeene bekleedselen, andere tot het openen van den Breukzak, nog andere tot verwijding of klieving des Buikrings, of van den Lieschband van POUPART, en tot scheiding der binnen de Breukzak aangegroeide deelen moesten dienen, en welke langs enkele af-

gepunte, of op regte of gebogene gegroefde Vleugelfonden ingebracht wierden. Even zo verschillende was de gedaante der Schaaren tot de huidinade, of opening van Breukzak of Buikring en Lieschband gebezigd. Daarenboven wierden verscheiden soorten van Haakjens, tot affondering van het Celleweeffel, en Drukwerktuigen tot stilling van bloedvlieten uitgevonden; zo dat de Heelmeester daardoor in verlegenheid werd gebragt, om in een voorkomend geval, het meest geschikte werktuig te kiezen; terwijl men bij het overzien deezer groote meenigte van Werktuigen, met recht vermoedt, dat dezelve hunnen oorsprong meer aan de verbeeldingskracht des Kunstenaars, dan aan een rijp overleg verschuldigd zijn.

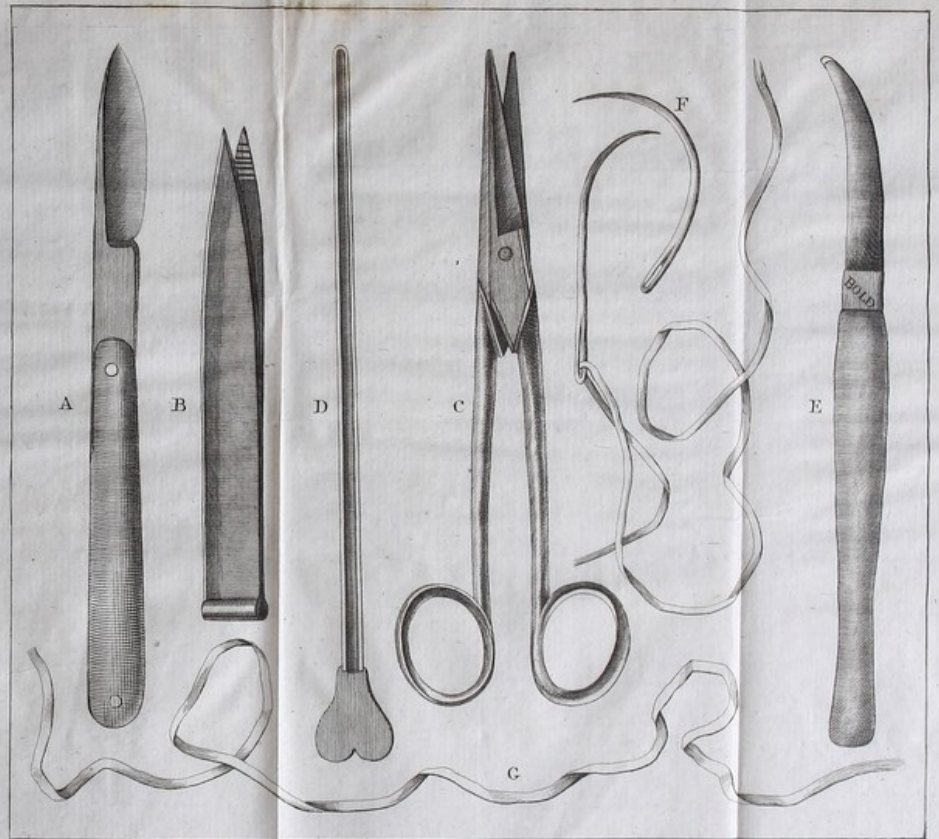
* * *

E E R S T E V R A A G S T U K.

Tweede Lid.

Na deeze geschiedkundige beschouwing, volgt met recht te onderzoeken, „welke onder de „meenigvuldige voorgeslaagene wijzen van „Kunstbewerking bij de Liesch- en Dijebreuk „ken de eenvoudigste, zekerste en dus na „volgingwaardigste verdienen gehouden te „worden?”

Hierbij valt vooraf aantemerkten, dat, daar de wijzen van Breuksnijding niet minder dan de Werktuigen daartoe verschilden; beroemde Mannen daaromtrent wel eens menschlijke zwakheid betoonden, van in bijzondere gevallen van hunne eenmaal aangenomene Methode aftegaan, dezelve te verbeteren, en die verandering met verbeterde of nieuw uitgevondene werktuigen te verrichten, en zonder genoegzaam onderzoek, aan hunne tijdgenooten aan te prijzen. De geoeffende Heelkunstenaar laat zich echter daardoor niet verleiden, maar de verdiensten zijner voorgangeren en tijdgenooten eerbiedigende, kiest hij voor zich de een-

voudigste wijze van kunstbewerking, en bedient zich daarbij van zodanige werktuigen, welke hij door genoegzame ondervinding geleerd heeft de meest voldoende te zijn.

Op dezen grond is het, dat ik mij bediene van de volgende Werktuigen en verderen Toefstel tot de kunstbewerking, bestaande namelijk in:

- 1.) Een bolsnedig (*convex*) Mes. (*Afb. A.*)
- 2.) Een staal, scherp vattend Ontleedtangjen of *Pincet* (*Afb. B.*)
- 3.) Eene regte, met smalle bladen en stompe punten voorziene Schaar (*Afb. C.*)
- 4.) Eene bekwaame zilveren holle Sonde (*Afb. D.*)
- 5.) Een smal, eenigermate krom, en aan deszelfs punt met een knopjen voorzien, stevig Mesjen (*Afb. E.*)
- 6.) Twee Naalden met gewaschte dubbelde draaden, van welke Naalden de eene regt en plat, de andere meerder gekromd zijn moet (*Afb. F.*): om dezelve, daar zij te pasfe komen, bij de hand te hebben.
- 7.) Een vierdraadig en gewascht Bandjen, om daarmede het bedorven gedeelte van het Net aftebinden.

Benevens de volgende Toestel van Verbandstukken:

- 1.) Een losse te samen gewoelde Plukfelbal, in een stuk fijn linnen gewikkeld, welke tegen de verwijde opening aangebragt word.
- 2.) Een andere genoegsame hoeveelheid van Plukfeldraaden, tot opvulling der wonde.
- 3.) Langwerpige Compresen en een T verband.

De Breukmeester moet daarteboven twee Helpers hebben, waarvan de een met de wijze van bewerking des Kunstenaars bekend is, en hem daar het nodig is, hulp biedt; de tweede moet de nodige Werktuigen en Verbandstukken aanreiken.

Eindelijk moet er ook koud water en eenige fijne zagte Sponzen bij de hand zijn, om het bloed der wonde der bekleedfelen weg te neemen. Aan de zijde der Breuk worden de hairen der schaamte weggeschoren, terwijl de Lijder op eene voor hem zelven zo wel, als voor den kunstbewerker geschikte wijze en houding geplaatst word; namelijk op een dwarsch Rustbed, het hoofd met kussens ondersteund, met de billen op een ondergeschoven matraspeuluw verheven, terwijl de van

hetzelve bed afhangende beenen ondersteund worden, zo dat de Heelmeester, die de Breuksnijding doen zal, tusfchen beide dezelve eene bekwaame standplaats vinde.

Na deeze voorafgaande gereedmaaking en voorbereidingen gaat de Kunstbewerker tot de Breuksnijding over, naar de drie te voren onderscheidene tijdstippen derzelve.

Eerste tijdstip:

Doorsnijding der algemeene Bekleedselen:

Aangaande de verscheidenheid dezer Huidsnede verdienen opmerking de verschillende lengte en richting derzelve, te voren voorgedragen, dikwerf te klein gemaakt, en die alsdan en daarna verlenging vorderde, welke verlenging naar boven of onderen, door CHOPART, CALLISEN en SABATIER, met een *Bistouri*, door RICHTER met eene Schaar op eene sleuffonde ingebracht, te verrichten voorgesteld word.

Tot eene grondregel bij deeze huidsnede behoort, dat in eene kleine Breuk de huid boven dezelve tot eene dwarsche plooi wor-

de opgeneepen, en deeze doorgesneden worde, zonder den Breukzak te kwetsen. Bij eene groote uitgespanne Breuk, waarbij geen huidplooi kan gemaakt worden, moet de huid op het gezwel met duim en vinger der linkerhand gespannen worden, het mes tusfchen dezelve geplaatst, en de insnijding een halven duim breed boven de beknelde plaats begonnen, en daarna de huid tot in het celleweeffel doorgesneden, en die snede tot een halven duim beneden den Breuk verlengt worden.

De richting der huidsnede moet bij Lieschbreuken schuinsch, bij Dijebreuken regt zijn.

Pijn en bloeding zijn bij de huidsnede gewoone toevallen, de pijn is evenredig aan de gevoeligheid des Lijders en verminderd welhaast, de bloeding is meestal gering en word door een helper met eene spons met koud water ligtelijk gestuit: en indien eene aanzienlijker tak der Buikslagader van HALLER (*Arteria abdominalis HALLERI*) gekwetst zijn mogt, moet dezelve door een helper gedrukt en door zachte wrijving tot samentrekking genoopt worden.

Na afscheiding der doorgesnedenen uitwendige bekleedselen, moet de daaronder gelegen

Breukzak aan den voorkant en de zijden ontbloot worden, waartoe ik, in plaatse der te voren aangehaalde Sleuffonde van HUNCZOWSKY, het *Pincet* van GARENGEOT, de *Herigne* van DIONIS, het werktuig van PURMANN, en het *Dechausfoir* van eenige Fransche Heelmeesters, den voorrang geef aan mijn *Pincet* (B) en Bolsnedit mesjen (A), waarvan ik mij voor de huidsnede bedien, en het behoedzaam gebruik, om den Breukzak niet te kwetsen, den grondregel daarbij uitmaakt.

Tweede tijdstip.

Het openen des Breukzaks.

De verscheidenheid der handgreepen daartoe te voren opgeteld, waren de volgende: — de Ouden bonden den Breukzak na het binnen brengen der bevatte deelen, zonder 't openen deszelfs; GARENGEOT en PETIT raadden aan, den Breukzak ongeopend, met of zonder de bevatte deelen, in de Buikholte terug te brengen; MAUCHART, HEISTER, SHARP, LEDRAN, BELL, LE BLANC en MONRO onderzochten de noodzakelijkheid om den Breukzak te

openen, ten einde den staat der daar binnen bevatte deelen te onderzoeken, welke opening federt tot eenen algemeenen regel is aangenomen.

Is de Breukzak nu van alle deszelfs overdekkende vliezige bekleedfelen ontbloot, zo moet dezelve aan het laagste gedeelte geopend worden, waartoe dezelve voorzichtig tusfchen duim en vinger van de bevatte deelen tot eene kleine plooij opgeligt word; of, zo zulks door de spanning of aangroeijing niet doenlijk zij, alsdan aan het laagste gedeelte eene kleine insnijding gemaakt worden.

Onder de meenigvuldige Instrumenten daartoe te voren opgegeven, verdient wederom den voorrang het Mes (A), *Pincet* (B) en Schaar (C), wanneer aan de uitgekozene geschikte plaats, met dit *Pincet*, de vliezige Zak opgeligt, met het mesjen geopend, en na het inbrengen van het eene blad der Schaar, de Breukzak een weinig meerder gekliefd wordt, waarbij aan het mes zulk eene rigting moet gegeven worden, dat de eene platte zijde naar den zak, de andere naar den Operateur toegekeerd zij. Deeze opening met de schaare

zo ver vergroot zijnde , dat er eene vinger kan ingebracht worden, diene deeze om met de daarop verder ingevoerde Schaare den Zak verder boven en benedenwaarts te klieven, ten einde de bevatte deelen te ontblooten.

Het uitvloeijen van eene meerdere of mindere hoeveelheid van gekleurd vocht, is 'hierbij het bewijs dat de Breukzak door het mes is geopend.

De meerdere *dikte* des Breukzaks biedt bij deeze opening tegenstand, die echter ligt overwonnen word, maar behoedzaamheden vordert: de ter klieving ingebragte Schaar ontmoet meerder tegenstand, wanneer de bevatte deelen met den Zak zijn vereenigd. Is deeze vereeniging alleen eene samenkleeving door strembare weij (*lymphe*) zo kan men die met den vinger scheiden; is die samenhang vaster, zo kan dit door het meergemeld eenvoudig mes of stomppuntige schaare geschieden; in verouderde en daardoor vastgegroeide Breuken, na het openen des dikken Breukzaks, word zulks bedrieglijk door het niet uitvloeijen van het gewoone vocht, en de minste kwetsing des darms geeft drekloozing, ter meerdere overtuiging der vastgroeijing.

Indien de Breukmeester, na zulk een opening des Breukzaks, zijnen vinger tot aan den buikring of lieschband van POUPART kan opvoeren, zo beproeve hij door eene zachte handgreep (*taxis*) tot wederinbrenging der deelen, het welk bij eene kleine Breuk, in welke de darm slechts ééne plooï of lits maakt, gemakkelijk geschiedt. Bij groote Breuken integendeel, is het verwijden dezer openingen ten allen tijde en zonder eenig beding noodzakelijk.

Het strekke hierbij ter waarschouwing voor elk Operateur, nimmer bij dit wederinbrengen van Breuken die negen of tien dagen beklemd waren, geweld te oeffenen, naardien de ondervinding geleerd heeft, dat, offchoon die inbrenging geschied was, de beklemming des rings de rokken van den darm zodanig ontstoken had, en door verettering verdund, onder die behandeling deed bersten, en met een brandend gevoel voor den lijder de drek in de buikholte deed uitstorten, waarna de dood volgde.

Tweemaal zag ik zulk een doodlijk gevolg eener schijnbaar gelukkige kunstbewerking: — Het eerste geval was dat van een jong, sterk en volbloedig man, oud 22 jaaren, bij welken de terugbrenging eener darmbreuk,

op den 5den dag der beklemming, zonder eenig geweld geschied was; bij het openen van wiens lijk, men de buikholte gevuld vondt met vloeibaaren drek, en eene verscheuring des darms aan de plaats, die bekneld geweest was. — Het tweede geval was dat eener vrouw van 62 jaaren, waarbij, terstond na het wederinbrengen eener kleine plooi van eene dijebreuk, dewelke 10 dagen beklemd geweest was, de lijderes eene hitte in den onderbuik gevoelde, en zij 14 uren na de inbrenging stierf. Na den dood vond men binnen den buik uitstorting van drek, en eene kleine scheur in het beklemd geweest zijnde gedeelte des darms.

Op den 1. Januarij 1804. verrichte ik de Breuksnijding eener regter dijebreuk, aan eene vrouw, waarbij ik op den elfden dag der beklemming geroepen was, en vond in den geöpenden breukzak een gedeelte uitgezakt en aan den band van POUPART vastgegroeid Net, en dit opgeligt hebbende, een bekneld darmgedeelte. Na het klieven van dien band, ging de darm zonder eenige moeite naar binnen, doch op het zelfde oogenblik klaagde de lijders over een inwendig brandend gevoel, en veel vloeibaare drek storte zich naar buiten uit, door de vergroote opening onder gemelden lieschband. De lijderes

stierf 12 uren na de operatie, waarna men in de buiksholte veel uitgestorten drek vondt, en eene opening aan het beklemd gedeelte des darms, onder het inbrengen, aldaar open geborsten.

Gelukt het derhalven den Breukmeester met de uitgezakte deelen door eene voorzichtig aangewendde Taxis binnen te brengen, zo moet hij, om alle kwaade gevolgen voortekomen, geen meerder geweld aanwenden, maar zonder verzuim overgaan tot het laatste tijdperk der kunstbewerking, de klieving en verwijding des buikrings of van den lieschband.

Derde tijdstip:

De verwijding van den Ring, of Band.

Deze is niet alleen meestal noodzakelijk, maar maakt tevens den gewigtigsten en gevaarlijksten handgreep bij de Breuksnijding uit.

Ten einde alle gevaaren hierbij te vermijden, hebben eenige Heelkundigen met LE BLANC geoordeeld aan geene snijdende, maar in derzelfver plaatse alleen rekkende en dus

verwijdende werktuigen, den voorrang te moeten geven. Daar men echter vervolgens waarnam, dat na de genezing van dus behandelde en geredde breukbeknellingen, eene door die rekking veroorzaakte zwakte deezer deelen, die geene eigenlijke samentrekkende kracht bezitten, naliet; hetwelk tot nieuwe uitzakkingen aanleiding moest geven; ging men, ondanks alle gevaaren, weder tot het gebruik der snijdende werktuigen over.

Hoezeer ook in de eerste afdeeling dezer Verhandeling de meenigerlij Werktuigen tot gemelde klieving des Buikrings en Lieschband, door de beroemdste Heelkundigen voorgesteld, zijn opgesteld, oordeel ik echter een klein getal daartoe geschikt. Eene holle Sonde (Fig. D) en het stevig geknopt Mesjen (E), zijn de eenige werktuigen, van welke ik mij hiertoe bediene.

Daar het niet onverschillig is, aan welke plaats en in welke richting de verwijding der gemelde openingen geschiede; en men verschillende gedachten der beroemdste mannen,

in hunne Heelkundige Leerboeken aantreft, (r) waardoor een eerstbeginnend Breukmeester in de onzekerheid gebragt word, welk voorschrift is te volgen, is het volgende mijne gewone wijze, namelijk: dat ik bij de menigvuldige operatien door mij verricht, en zo wel bij de Dije- als Lieschbreuken, mijne insnijding altoos binnen en bovenwaards bestuurde in eene richting naar den witten lijn, en dus bij den Lieschbreuk alleen den binnensten peesbundel des buikrings, bij de Dijebreuk den lieschband van POUPART zelven kiefde, en daardoor alle gevaarlijke gevolgen ben voorgekomen.

Tot dit oogmerk moet de kunstbewerker met zijne voorste en middelste vinger, de bekleemde deelen buitenwaards en in de hoogte opligten, waardoor men aan de binnen en

(r) AMBROSIIUS BERTRANDI, *Abhandlung der Chirurgischen Operation*, 1 theil, seite 28. CHOPART et DESAULT, 2te band, seite 355. *Anleitung zur kenntnis aller Chirurgischen Krankheiten*. CALLISEN, 2de band, seite 360. *Einleitungssätze &c.* HUNCZOSKY, *Operationslehre*, pag. 224. RICHTERS, *Anfangsgrunde* seite 392. SABATIER *Lehrbuch für practische Wund- artzte*, 1 b. p. 74. MURSINNA *Med. Chirurg. beobachtungen*, seite 392.

Onderkant eene kleine ruimte gewaar word, welke zelden met de uitgezakte deelen gevuld is; de holle sonde kan aldaar het gemakkelijkste ingeschoven worden; wanneer dit gelukt, en heeft de Operateur de sonde op dien weg tusſchen den darm en de vernauwde opening ingebracht, zo zal hij ligtelijk ſlagen, aan de- zelve die richting te geven, dat hare ſleuf naar den witten lijn gekeerd zij; waarna hij zijnen voorſten en middenſten vinger tot aan den buikring of lieschband voorwaards, daaraan nader brengt, met de tusſchen beide vingertoppen paſſende sonde; door welke ſa- menvoeging, de uitgezakte ingewanden van de sonde verwijderd en voor kwetſingen beveiligd worden. De aldus bepaalde sonde word door den eerſten helper vast gehouden, ter- wijl de Breukmeester het geknopt mesjen in de ſleuf der sonde plaatst, en daarmede op voorgemelde wijze, den binnenſten peeskoord van den buikring of den lieschband doorsnijdt.

De *diepte* dezer doorsnede, waardoor die beknellende openingen verwijd moeten worden, hangt af van het verſchil der omſtandigheden. Bij kleine, verſche en inbrengbaare Breuken, kan men door eene vlakke inſnijding van drie

of vier lijnen lengte, een voldoende ruimte verkrijgen, om de uitgezakte deelen weder binnen te brengen; ook wanneer dezelve eenen grooteren klomp uitmaken; ja zelfs wanneer die ingewanden aan den buikring of lieschband zijn vastgegroeid; ook in die gevallen is eene zodanige kleine insnijding in den beginne groot genoeg, en kan de Operateur altoos met zijn vinger, op welken hij zijn knopmesjen inbrengt, die insnijding verlengen, naar mate der hoeveelheid van uitgezakt gedarmte, of, ter verkrijging eener nodige ruimte, om de aangegroeide darm of Net los te maken: zeer diepe insnijdingen zijn hierbij zelden nodig, maar veelmeer gevaarlijk en nadeelig, naardien door eene diepere insnijding zeer ligt de Buikslagader gekwetst kan worden, of door te ruime verwijding der openingen, eene grootere of geheele klomp ingewanden, met een onweerstaanbaar geweld naar buiten dringen. (s)

De *toevallen*, die in beide gevallen van Liesch- of Dijebreuken voor den lijder gevaarlijk worden kunnen, zijn:

(s) MURSINNA *Neue Med. Chirurg. beobachtungen*,
seite 415.

1.) De kwetsing der bovenbuiks-flagader.

2.) De kwetsing van het gedarmte.

De reden, waarom men dit gewigtigt gedeelte der Breuksnijding zo verschillend beschreven vindt, is ongetwijfeld gelegen in de zorg en schroom deze buikflagader te kwetsen. Aan welk eene plaats en in welk eene richting, ingevolge mijner veele en gelukkige ondervinding, de insnijding van de buikring of lieschband, moeten worden verricht, ter vermindering der buikflagader, heb ik reeds gemeld, maar nog zekerer kan naar mijne wijze, dezelve flagader vermijd worden in gevallen, waarin dezelve niet door natuurspeling onmiddellijk langs den rand des buikrings of lieschband loopt. Zo dra de Breukmeester nodig heeft de gemaakte kleinere insnijding te verlengen, kan hij vooraf met een vingertop de klopping der flagader ontdekken; indien echter dezelve onverhoopt mogt gekwestt zijn, moet de Heelmeester toevlugt nemen tot de door den beroemde RICHTER voorgestelde (t) bloedstelpende middelen, onder welke, naar mijn oordeel, de met koud water, of ander saamentrekkend vocht, doordrongen en daarna uitgedrukte sponskegels, in fijn linnen

(t) RICHTER *Anfangsgrunde des Chirurg.* 5 band, § 376. pag. 309.

gewikkeld, tot toedrukking van het vat, zo dezelve mogelijk is, de voordeeligste zijn, of wel het gebruik van eene kromme naald en draad tot onderbinding van het vat.

De kwetsing des Darms kan bij de doorsnijding van den buikring of lieschband ligtelijk vermijd worden, wanneer men volgens den hier boven gemelden handgreep, den darm, met de saamgevoegde vingertoppen, van de daar tuschen ingebragte sonde verwijderd.

Indien, ondanks deeze voorzorg, de darm geknelt mogt worden, zo kan of de buitenste rok derzelve beledigd, of de snede tot binnen het darmkanaal doorgedrongen zijn. Eene oppervlakkige uitwendige belediging des darms, is van geen belang te rekenen, en belet den Heelmeester niet denzelven zonder schroom binnen de buikholte te brengen.

Eene toevallige ondervinding overtuigde mij daarvan bij de volgende waarneeming. — Bij de kunstbewerking aan eene beklemd linker Dijkbreuk eener vrouwe, wierd het beknelde en zeer sterk uitgezet gedeelte des darms, ter lengte van een duim, in deszelfs uitwendige rok beschadigd. Daar ik dit terstond bemerkte, bedekte ik de beledigde plaats met den vinger, gedeeltelijk om dezelve voor de omstaande Genees- en Heelmeesters te verber-

gen, gedeeltelijk om het verder van een wijken der randen dezer kwetsing te beletten, en bragt, na het klieven van den lieschband, den darm naar binnen, en, zonder eenig kwaad gevolg; waarna de Lijderes genas, en zich ook thans nog welvarende bevindt.

Gaat daarentegen de kwetsing tot binnen de darmbuis door, hetwelk men aan het ontlasten des dreks door de wond erkent, zo moet den Operateur den darm zagtelijk naar zich haalen, ten einde de beledigde plaats te ontdekken, en naar de groote der wonde, de lippen derzelve met eene doorgetrokkene naad (*futura transgressiva*) of door eene lutshechting (*futura anasata*) vereenigen, en den darm daarna binnen de buiksholte terug schuiven, en de door den buikring, of onder den lieschband naar buiten uithangende draaden, nabij die zelfde openingen met eene kleefpleister bevestigd worden, tot dat dezelve zich afscheiden.

Er kunnen echter gevallen plaats hebben, in welke de Operateur van de gewoone wijze van kunstbewerking, en klieving van den buikring of lieschband moet afwijken, namelijk wanneer men, na het openen van den Breukzak,

hindernissen daaromtrent ontmoet. Hiertoe behoort, dat de uitgezakte deelen aan den hals des Breukzaks inwendig zijn vastgegroeid, zo dat het niet mogelijk word eene sonde tusfchen dezelve. intebrengen ter verwijding dier opening, en men zich dus genoodzaakt ziet van de gewoone wijze aftewijken. Het komt er alsdan alleenlijk op aan, de beknelling des darms door den ring of lieschband weg te nemen.

Men beproeve alsdan de sonde tusfchen den Breukzak en den ring of band in te brengen, en verwijde daar op de gemelde openingen, waarna men den wijsvinger door dezelve heen brengt, en de aanhechtingen van den zak aan dezelve verdeeld, of met het op den vinger ingebracht knopmesjen van eenfcheidt, waardoor de drukking en knelling op de binnen den breukzak en aan den hals des zaks vastgegroeide deelen, word opgeheven, of deeze, wanneer die aangroeiing gering en onbeschadigd is, binnen den buik worden teruggebragt.

Het gelukkig gevolg eener zodanige kleine beklemde, en met den hals des Breukzaks faamgegroeide, en weder ingebragte Dijebreuk blijkt uit de volgende waarneming.

De vrouw eens fchoenmakers, oud 39 jaaren, had eene beklemde Dijebreuk aan de regter zijde; met toevallen daarvan, federt

twaalf uren, weshalven ik hoopte deze kleine en harde veerkrachtige zwelling, onder de band van *POUPART* door de *Taxis* te zullen kunnen terug brengen. De hevige pijnen en krampachtige samentrekkingen, omtrent den navel, waarover de Lijderes gedurende de pogingen tot inbrenging klaagde, deden daar van afzien, en liever met de gepaste hulpmiddelen de gemelde kramppijnen bestrijden; doch al het uit- en inwendige toegediende was zonder vrucht; pappen, klijsteeren en halve baden bragten de Lijderesse geene verligting aan, en de nog eens beproefde *Taxis* was vruchteloos, zo dat de operatie alleen overbleef, en door mij, in tegenwoordigheid van veele Genees- en Heelmeesters, op den 3. Julij, 1802, zijnde de derde dag na de beklemming, werd ondernomen.

De huidsnede, de afscheiding des Breukzaks, der omringende deelen, en het openen deszelfs geschiedde na de bovengemelde eenvoudige wijze; het binnen deezen kleinen zak bevatte vocht was etterachtig en stinkend, en na het openen des zaks kwamen drie onderscheidene darmplooijen te voorschijn, die alle blaauwachtig rood, met den hals des Breukzaks saamgegroeid en in de opening des lieschbands beklemd waren.

Daar de alte sterke vastgroeiing des darms, aan de hals des Breukzaks niet toeliet, op de gewone wijze eene sonde tusfchen deze beide aan den binnen en onderkant der bekleemde darmplooijen in te brengen, beproefde ik eene sonde tusfchen den Breukzak en den lieschband inteschuiven, hetwelk spoedig gelukte; waarna ik met een smal knopmesjen dien band kliefde, met eene insnijding, die binnen en bovenwaards naar den witten lijn gericht was, en zo wijd, dat de wijsvinger gedeeltelijk met dezelve alleen, gedeeltelijk met het daarover ingebragte mesjen, de aanhechtingen rondom los gemaakt, en de kleine darmplooijen ontwikkeld, binnen den buik terug gebragt wierden. Het braaken, hikken en de kramppijnen omtrent den navel, hielden terftond na de kurstbewerking op, doch er volgden nog geene stoelgangen. De naar het voorschrift van MUR-SINNA (u) toegediende, gewoone slijmige en olijagtige middelen, infonderheid ook de *Oleum Ricini* (v) met het pijnstillend vocht van SYDENHAM (*laudanum liquidum*) waren zonder uitwerking; het onderlijf wierd door

(u) MUR SINNA *Neue Med. Chirurg. Beobachtungen*,
seite 295.

(v) ————— *Journal*, 1 band, 2 stuk, seite 59.

zwellings meerder opgezet, gespannen en pijnlijker, de klijsteeren gingen zonder drekstof af, en deze toestand duurde tot aan den 5en. Julij, wanneer de Lijderes lugtiger gevonden werd, de buik weeker, minder pijnlijk en slapper.

Deeze verligting hieldt ik eerst voor een gevolg van buiks-ontlastingen, edoch het geheel met een stinkend vocht doordrongen verband, welk vocht in groote hoeveelheid door den lieschwond uitvloeide, liet geen twijffel over van eene doorbraak der binnen den buik terug gebragte darmplooijen en der ontlasting van de ontbondene drekstoffe. Den 15en. Julij, het verband afgenomen zijnde, kwam er een stuk van een afgescheiden vlies door de wond naar buiten, het welk voor een verstorven gedeelte des darms werd gehouden. Na deze afscheiding volgde een merkbaare vermindering der toevallen, de stoelgangen door den gewoonen weg vermeerderden, de wond etterde naar wensch, en naar mate deeze dagelijksch kleiner werd, verminderde ook de drekloozing door dezelve; op het gebruik van versterkende middelen, en eene voedende eetregel, werd de Lijderes dagelijks beter, nam toe in krachten, terwijl de wond zich sloot, en de stoelgangen natuurlijk bleven.

Op den 30 Augustus 1802, was de wond met een lidteken gedekt, en ik verliet de Lijderes, die zich sedert welvarende bevindt.

Vindt de Breukmeester echter, na het openen des Breukzaks, een grooter of kleiner darmkanaal, door *heet vuur* aangedaan, zo moet de verwijding des rings niet ondernomen, maar de afscheiding aan de natuurlijke kracht overgelaten worden, dewelke die afscheiding, door de knelling des rings of des lieschbands bewerkt, en staande de ontsteking, de nog levende darmwonde, door de uitwasemende strembare wei, in derzelve geheelen omtrek met dien ring of band vereenigd, en eenen kunstigen Aars ter ontlasting der drekstoffe vormt. Elke poging in zulk een geval, ter verwijding van den ring of lieschband is onberedeneerd, naardien de uitstorting des dreks in de buikholte dodelijk word en daarentegen de natuur, ook zonder een kunsttuig, somwijlen eene volkomene hereeniging der deelen en genezing daarstelt.

Na de klieving van den buikring of lieschband van POUPART, en vóór het weder inbren,

brengen der uitgezakte deelen, moet de Breukmeester den staat derzelve naauwkeurig onderzoeken, en vooral het uitgeschoten Net behoedzaam ontplooien, ten einde zich daardoor te overtuigen, dat niet eene kleine lits of grooter stuk darms, tusfchen de gemelde Netplooien geklemd zij. De Breukmeester zal zodanige toevallige omslingeringen van het Net, zonder veel moeite, met zijn vinger of kompuntige Schaar kunnen los maaken, en na deeze ontwikkeling in staat zijn, zo wel het Net, als den darm naar binnen te fchuiven. Wanneer een darm uitgeschoten is, trekt de Heelmeester denzelven door de verwijdde opening voorzichtig iets meerder naar buiten, om dat gedeelte, het welk bij de beklemming binnen den Buikring of onder den Lieschband gelegen mogt zijn, voor het oog kenbaar te doen worden, en zich tevens van de vrije ligging des darms te overtuigen.

Door dit voorzichtig naar buiten halen verkrijgt ook de, binnen het beklemd gedeelte darms opgehoudene lucht, of opgehoopte drek meerder ruimte, en bevordert derzelve terugfchuiving, waardoor de fchadelijke werking der buitenlucht op dezelve voorgekomen word.

Om deezen handgreep te befpoedigen, laat de Heelmeester den voet des Lijders wat op-

ligten, en poogt het aan de verwijde opening naastgelegen gedeelte darms, met eene zachte drukking zijner vingeren, binnen te brengen; en houdt met deze handgreep zo lang aan, tot al het uitgezakte voor zijn oog naar binnen gekeerd is, en hij daarop zijnen wijsvinger, door de opening heen, binnen de buikholte vrijelijk kan inbrengen. Op gelijke wijze wordt ook eene enkele Netbreuk ingebracht, en wanneer beide de Ingewanden zijn uitgeschoten, zo moet eerst de Darm, en daarna het ontplooid Net weder binnen gebragt worden.

Niet altoos echter, mogen uitgezakte Darm en Net op die wijze worden ingebracht. Er zijn gevallen, die zulks verbieden, namelijk: behalven onopgeloste samengroeijingen, insonderheid de versterking der beklemden Darmen en Netstukken. Eene zwarte, donkerblauwe kleur, die men, na het openen des Breukzaks, aan de daar binnen bevatte ingewanden waarneemt, is nog geen zeker teken van merklijke versterking, maar veelmeer een kenmerk van ophooping van bloed in de vaten derzelve, deels door de omknelling, deels door de vruchteloos herhaalde *Taxis*, in meerderen

of minderen graad verwekt, en welke, na de klieving der opening, het ophouden der beknelling en terugbrenging, door de natuurlijke warmte binnen de buiksholte gekoesterd, geene kwaade gevolgen heeft. — Is daarentegen het uitgezakte deel donker blaauw en zwart op het aanzien, is het koud op het aanraken, en scheidt zich de buitenste vliezige plaat op de minste aanraking daar van af, en zijn de verdere vliezige rokken murw en ligt verscheurbaar, zo word men van de versterking verzekerd, in welk geval geene terugbrenging ondernomen mag worden. De Ope-
rateur laat in dien staat alles onaangeroerd, en wacht alles af van de heelerkrachten der natuur, welke hij, door doelmatig uitgekozene uitwendige en inwendige middelen, op de nadrukkelijkste wijze tracht te ondersteunen.

Ik konde hierbij ook menig eene verschillende vereenigingswijze, die men bij versterkingen der darmen aangepreezen heeft, aanvoeren, indien ik niet, met den Heere Hofraad RICHTER (*), volkomen overreed ware, dat de Heelmeester met zinrijke uitgedachte methoden pronken kan, zonder echter daardoor den lijder van dienst te zijn, en dat zodanige

(*) RICHTER *Anfangsgrunde der Wundartzney*, 2de band, § 421.

heelwijze, ook dan, wanneer dezelve waarlijk aangewend konde worden, de natuur in haare heilzaame werkingen veel eerder stooren, dan ondersteunen zoude.

De oorzaken, door welke de terugbrenging van het Net verhinderd word, zijn ontaarde stukken van hetzelfde, die, wanneer zij eene buitengewoone groote verwijding des Buikrings of Lieschbands vorderen, weggenomen moeten worden: waartoe ik mij bediene van eene vierdubbeld gewascht draadbandjen, (fig. G. afgebeeld) om het Net in het gezonde te binden, en voorts op een duim afftands van die binding aftefnijden, waarna het afgesneden Net, zo ver mogelijk, door de gemelde verwijde opening, naar binnen geschoven word; terwijl de uithangende draaden, door eene kleefpleister, nabij den rand der huidwonde vastgehecht worden.

Tweemaal beproefde ik het ontaarde Net, zonder voorafgaande binding, weg te snijden, doch beide reizen was ik genoodzaakt de binding der afgesnedenene vaten te verrichten, om de al te sterke bloeding te stillen, Bij meer andere Lijders, bij welke de binding van het Net geschiedde, heb ik, noch onder de behandeling, noch na de genezing, eenig kwaad toeval waargenomen, terwijl gewoon-

lijk tusfchen den 11den en 14den dag de draad-
litsen afvielen.

Zo wel onze Voorvaderen, als eenige latere Heelartzen, vestigden hunne oplettenheid voornamelijk op den Breukzak, zij bonden denzelven en fmeden hem weg. Eenige namen, na dat de Ingewanden terug gebragt waren, een halvemaanswijze gedeelte deszelven aan beide zijden weg, of pelden, naar de wijze der Ouden, denzelven uit het omringend celleweeffel uit. Dat ondertusfchen die uitpelling langwijlig, en fomtijds gevaarlijk worden kan, heeft de Heer RICHTER (x) duidelijk bewezen; en dat het wegnemen van een klein gedeelte daarvan niet noodzakelijk is, daarvan overtuigde mij eene groote menigte van gevallen, bij welke, na geëindigde Breukfning, de affcheiding des Breukzaks aan de natuur werd overgelaten, en door de hier op volgende verettering, de geheele affcheiding des Breukzaks fpoediger of trager, naar mate van derzelve dikte, volgde.

Zijn eindelijk, na de te voren beschreve-

(x) RICHTER *Wundartzeny* f. 326 § 359.

ne handgreepen, de uitgezakte deelen terug gebragt, zo gaat de Heelmeester tot het aanleggen van een bekwaam verband over.

De kleine, samengewoelde en in een lap fijn linnen ingesloten plukfelbal, word tegen de opening des verwijdden Buikrings of Liesch-spleets aangebragt; de geheele overige wond word met droog plukfel aangevuld, en met langwerpige compresen bedekt, en voorts alles met het 'T verband bevestigd.

In het eerste tijdpoint na de verrichte kunstbewerking, moet men den Lijder rust laten genieten, en ten minsten gedurende drie uren, alle gebruik van geneesmiddelen onthouden. Ik laat mijne Lijders eeniglijk eenig slap vleeschnat en verdunde gerstengeleij met kleine giften toedienen, en den onderbuik met eenen warmen doek bedekken. Ingevolge mijner waarnemingen, bekomen de Lijders, wanneer de kunstbewerking gelukkig is, menigmaal binnen de eerste drie uren eenen stoelgang, en zijn voorts in dit tijdperk alle inwendige middelen overtollig en tegenstrijdig aan het doel: — maar wanneer de toevallen bij den Lijder voortduuren en binnen den tijd van zeven, ten hoogsten tot twaalf uren,

geene buikontlasting, of verligting volgt, zo word hier door de uitkomst der kunstbewerking twijffelachtig, en de Wondarts moet alsdan, naarmate dier toevallen, zijne heeltwijze inrichten.

Naardien ik nu in deeze *tweede* afdeeling van het *eerste* Vraagstuk de geheele wijze van kunstbewerking, na derzelver drie hoofdtijdstippen, heb afgehandeld, en de verdere behandeling des Lijders daarin niet begrepen is, zo eindig ik mijne beantwoording met te betuigen, dat ik deeze, door mij beschreevene Heeltwijze, naar mijne overtuiging en beoeffening, voor de *eenvoudigste* houde; — of dezelve echter voor de *beste* en navolgenswaardigste te houden zij? laat ik over aan de uitspraak der voor mij in allen opzichten vereeringwaardige en ervarenen Mannen, die gewislijk met alle billijkheid uitspraak doen zullen.

Ik nam bij mijne eerste proeven van Breuksnijding de beroemdste Mannen van onzen tijd, RICHTER, SIEBOLD, SABATIER, BELL, MUNCZOWSKY en MURSINNA, tot voorbeel-

den, en vergeleek in hunne ſchriften derzele
ver grondſtellingen over de Breukſnijding.

Wel is waar, dat ik hunne gedachten, be-
treklijk eenige handgreepen, verdeeld bevond,
en dat de veele met gelukkig gevolg ver-
richtte kunstbewerkingen mij eerst volkomen
overtuigden, welke veranderingen daarbij nood-
zakelijk waren, naar welke grondſtellingen de
Breukſnijding geſchieden moest, en hoe de
oeffenende Heelmeester in onderscheidene ge-
vallen zich hebbe te gedraagen.

TWEEDE VRAAGSTUK.

„ De Uitzondering en Bijvoeging, welke een
„ algemeen voorschrift kan en moet leiden,
„ in gevallen en omstandigheden, die de Breuk-
„ snijding samengesteld maken, naar de onder-
„ scheidene en uit de verschijnselen beoor-
„ deelde aart en oorzaken der Beklemmin-
„ gen,” maken het onderwerp van dit *tweede*
Vraagstuk uit.

Deeze Veranderingen, die den Heelmeester in verscheidene gevallen noodzaaken, om van den algemeenen regel afte wijken, heb ik reeds, bij de opheldering der drie voornaame tijdstippen, in de *tweede* afdeeling der *eerste* Vraag, breedvoerig aangewezen, zo dat mij, ter beantwoording deezer laatste vraag, niets meer te doen staat, dan de *wijze* der *Kunstbewerkinge*, bij AANGEBORENE BREUKEN vereischt, naauwkeurig optegeeuen, en te on-

derzoeken, op welke tijdstippen der Breuksnijdinge eene bijzonder verkieslijke verandering gevorderd word.

Dat het buitenwaards gestuwde darm- of netstuk in zulk een geval geenen Breukzak heeft, hoedaanig eene, bij gewoone Breuken, door de uitzetting en het voorwaards stuwen van het buikvlies, buiten den omtrek der buiksholte, ontstaat; maar dat dezelve met den Bal, binnen eene en dezelfde holte, namelijk, binnen den schederok des zaadstrengs liggen, is eene algemeen bekende zaak.

De beroemdste Mannen van onzen tijd, HALLER (y), HUNTER (z), RICHTER (a), WRISBERG (b), BELL (c), SANDIFORT (d), BLUMENBACH (e), PROCHASKA (f), SÖME-

(y) HALLER, *Opuscula pathol.* p. 68.

(z) HUNTER, *Medical Commentaries* p. 1. London 1762.

(a) RICHTER, *Abhandlung von Bruch.*

(b) WRISBERG, *Observat. Anatom. de testiculorum ex abdomine in Scrotum descensu.*

(c) BELL, *Wund-Arzneijkunst.*

(d) SANDIFORT, *Icones herniae inguinalis congenitae* L. B. 1781.

(e) BLUMENBACH, *Physiologie.*

(f) PROCHASKA, *Lehrsätze der Physiol.*

RING (g), en meer anderen, gaven ons hier over de voortrefflijkste ontleedkundige verklaringen, en overtuigen ons door hunne kenmerkende beschrijvingen, dat, bij het doorzakken des Bals door den Buikring, het Buikvlies eene zakswijze verlenging aanneemt, welke den bal te gelijk met den zaadstreng omgeeft, en, wanneer de opening van dit zakwijze verlengsel des buikvlies sluit, *Schederok des zaadstrengs* genoemd word.

Blijft nu, door eenig toeval, de binnen en hoog agter den buikring gelegene opening van dit zakvormig verlengd buikvlies ongesloten, alsdan zakt door deeze opening een stuk Nets of Darm binnen de balzaks-holligheid; en vertoonende deze doorgezakte deelen aldaar eene zwellings, dan noemt men zulks eene AANGEBORENE Breuk.

De Ballen zakken niet altoos op eenen bepaalden tijd neder, gelijk blijkt uit de waarnemingen, welke CANNISTRINI (h) gele-

(g) SÖMERING, *Anmerkungen zu BAILLIES Abhandlung von Krankhaften Bau des menschlichen Körpers*

(h) CANNISTRINI, *Observationes de herniae Inguinali*; Salzburg 1796.

genheid had, om in een gedeelte van een Comitaat, of Graaffschap in *Hungarije*, bijeen te verzamelen, alwaar hij onderscheidene volwassen mannen aantrof, bij dewelken één en ook wel beide de ballen in de balzak ontbraken; en een nog ongelijk grooter getal verhaalde hem, dat hunne ballen eerst in het 12de, of 14de, en zelfs ook niet voor het 20ste jaar waren nedergezakt. Onder de laatsten waren er zeer veele, die Breuken hadden: waaruit CANNESTRINI besloot, dat verre de meeste, wier ballen eerst na het 14de jaar nederzakken, Breuken krijgen.

Daar nu deeze Breuken bij veelen, en meermaals eerst in hunnen laateren leeftijd, ontstaan, zo zou men dezelve duidelijker onderscheiden, wanneer men er den naam van *Breuk des Schederoks der Zaadstreng* aan gaf: — en vorderen zulke Breuken de kunstbewerking, dan moet de Heelmeester, in eenige tijdstippen derzelve, van den algemeenen regel afwijken.

De Huidsnede word naar het te vooren gegeven voorschrift verricht, doch moet zich eenen halven duim hoger, bovenwaards, dan in gewoone gevallen uistrekken. De Breukzak,

die gewoonlijk zeer dun is, moet met de grootste behoedzaamheid geopend, en zo verre als mogelijk is, tegen den rand des rings verwijld worden. Even zo vorderen ook de afscheiding van het min of meer aangegroeide darm- of netgedeelte de uiterste omzichtigheid.

Het geen deeze kunstbewerking het wezenlijkst van anderen onderscheidt, bestaat in het openen der beklemmende plaats, welke bij deeze Breuken, niet de buikring, maar de hooge, binnen de buikholte gelegene, opening van dit verlengfel van het buikvlies zelve is.

Als nu de Heelmeester den alleen toevalliger wijze vernaauwden buikring naar binnen en bovenwaards, in eene schuinsche, naar den witten streep gegeevene richting geopend, en de toevallige aangroeiing der naar buitengestuwde deelen opgelost heeft, zo is hij, desnietteenstaande, nog niet in staat, om dezelve terug te schuiven, dewijl een dieper gelegen beletfel deeze terugbrenging nog blijft verijdelen. Hij pooge dan, door de verwijlde spleet des buikrings, zijnen vinger binnen de buiksholte te brengen, en daardoor de hooger gelegene opening van het buikvlies,

waardoor, bij aangeborene Breuken, de uitgezakte deelen beklemd worden, te verwijden; en heeft hij zijnen vinger tot aan die plaats gebragt, dan voere hij, langs denzelven, het knopmesjen (E.) naar binnen, en verwijde de vernaauwde opening van het buikvlies zelve.

Alleenlijk uit de legging des zaadstrengs en der uitgezakte deelen kan men bepalen, of de verwijding der opening meerder binnen-, of buitenwaards gemaakt moet worden.

De hier bijgevoegde ziektegeschiedenis zal de zaak in een helder daglicht plaatsen.

De Heer LODEWIJK C., een jong Geneesheer, oud 22 jaaren, herinnerde zich, reeds van zijne vroege jeugd af, een gezwel aan de rechter zijde van zijn balzak gehad te hebben, het geen door deszelfs Vader, in dien vroegen leeftijd, ingebragt, en door eenen aangelegden Breukband terug gehouden wierd; terwijl zijn Vader hem, bij zijn vertrek uit zijns Vaders huis, en ten einde alle kwaade gevolgen voortekomen, den welgemeenden raad gaf, van het gebruik des Breuk-

bands niet natelaaten. Al rasch echter was de Breukband den Jongeling te lastig. Hij legde denzelven af, en dewijl hij, van het agterwege laten van denzelven, niet alleen geen ongemak; maar veeleer verligting ondervondt, liet hij deszelfs gebruik geheel na. Het gezwel nam intusfchen in grootte geenzins toe; alleenlijk wierdt hij fomwijlen ligte buikpijnen gewaar; doch daar dezelve, door zich stil te houden, en door eene zachte drukking, waar door de uitgezakte deelen, te gelijk met den bal, naar de buiksholte terug weeken, spoedig weder verdweenen; zo sloeg hij ook op dit zijn oud ongemak verder geen acht. Op deeze wijze was het, dat hij zijne aangeborene kwaal, gedurende de tien laatste jaaren levens, zonder eenige hinder van belang, droeg. Nu omtrent één jaar geleden, gevoelde de lijder, na eene zeer sterke beweging, eene groote pijn in de uitgezakte deelen, die vergezeld ging met aanhoudende buikpijnen, die echter, daar hij zich, volgens zijne gewoonte, aanstonds tot rust begaf, op het gebruik van een klisteer, uit een afrekfel van kamilsbloemen met olie, en door eene aan de uitgezakte deelen aangevoegde ondersteuning, binnen 12 uren weder verdweenen.

Op den 6den Januarij 1804 bezocht de Zieke, vergezeld door eenige zijner vrienden, het Rijfschool, alwaar het gebeurde, dat hij, door eenen sprong van het paard, voorwaards tegen den zadelknop geworpen wierd. In dit oogenblik ondervondt hij eene hevige pijn in de rechter liesch, die hem noodzaakte de Rijfschool te verlaten; de pijn wierd binnen een uur zeer hevig, en breidde zich door de geheele onderbuiksholte uit; zo dat de kranke door kwaalijkheeden overvallen wierd, begon te braaken, en alleenlijk door zich voorover geboogen te houden, eenige verligting gevoelde. Een uur hier na liet de zieke mij aan zijn huis verzoeken.

In vond hem in zulk eene gemoedsgefteldheid, als van de hevigfte fmerten. Veranderde gelaatstrekken, bleeke lippen, een koud zweet, voortduurende brakingen, kramp der buksingewanden, verftopping, en een kleine faamgetrokkene pols waren de tegenwoordige toevallen. Bij het onderzoek des balzaks, vond ik wel eenige deelen binnen denzelfen, doch die op het gevoel week en murw waren: edoch, daar de opening des rings ledig en niet opgevuld was, kon ik met mijne vinger in denzelfen indringen. Ik hield
het

het daarvoor, dat het uitgezakte een gedeelte van het Net was, en beproefde de terugschuiving; daar echter de Zieke mij verzekerde, dat het uitgezakte niet terug gebragt kon worden, en dat het aanraaken daarvan hem heviger smerten veroorzaakte, zo hield ik alle deeze toevallen voor de gevolgen eener kwetzing, die zich door de groote aandoenlijkheid des kranken met zo veel hevigheid deedt voelen. Eene uit Arabische gom bereide Amandelmelk, met de pijnstillende Tinctuur gemengd, nevens een flap aftreksel van Kamillebloemen, wierden den Zieken bij kleine giften ingegeven; weekmaakende pappen op de pijnlijke plaats en drooge warme omlagen om het onderlijf, benevens olijachtige klisteeën, maakten den uitwendigen geneezingstoestel uit. Een uur daarna bezocht ik den Kranken weder, en bevond, dat zijne toevallen dezelfde gebleeven waren. Toen ik hem echter ten half elf uren bezocht, vond ik, dat alle de toevallen ongemeen verergerden; de Lijder was zeer angstig, en alleenlijk zulk eene houding, waarbij de voorövergebogene borst bijna op de kniën, die opgetrokken waren, rustte, gaf hem eenige verligting; de braakingen bleeven voortduuren; het ligchaam was verstopt; de krampachtige samentrekkingen des

onderbuiks gingen verzeld met hevige pijnen, die zich inzonderheid, bij het betasten, in eenen hoogen trap deedén gevoelen; hierbij kwam eene harde en gespannen pols: dan, men ontdekte de grootste, gewigtigste en merkwaardigste verandering in de door den buikring uitgezakte deelen, die, binnen zes uren tijds, tot zulk eene aanmerkelijke grootte en hardheid gezwollen waren, dat zij niet alleen de gantsche zijde des balzaks belloegen, maar ook den buikring, die voorheen op het gevoel slap was, door deeze zwelling opvulden, zo dat zich in deszelfs gantschen omtrek een uitsteekende gezwollen rand tekende, die, als men ze uitwendig aanraakte, hevige pijnen veroorzaakte.

De voortduurende aandoenlijkheid, de plotsling ontstaane zwelling der plaatslijke dikte, benevens het toeneemen der pijnen, deden mij eene ontsteeking duchten; weshalven ik den Zieken tien oncen bloed liet aftappen; en beval, dat men met het gebruik der gemelde in- en uitwendige middelen zoude voortvaren.

De onrustigheid des Lijders bleef intusfchen den gantschen nacht voortduren, en eerst met het aanbreeken van den dag geloofde hij eenige verligting te ontwaaren: ook bevondt

hij zich, na het gebruik van een laauw halfbad, daar ik hem in brengen liet, tamelijk wel. Doch de op nieuws, na het gebruiken van het bad, terugkeerende hevige toevallen overtuigden mij weldra, dat de gevoelde verligting flegts voorbijgaande was. Op eene, na het bad, andermaal gepoogde binnenbrenging namen de pijnen op de plaatselijke streek aanmerkelijk toe; en dewijl de overige toevallen allen, die enkel gevolgen der voortwerkende oorzaake waren, aanhielden, zo oordeelde ik geen tijd meer te moeten verzuimen, en floeg de Breuksnijding voor, als het eenig middel dat ter redding des Kranken overbleef, die ik ook, schoon met niet weinig bekommering, wegens de gesteldheid deezer sedert veele jaaren reeds uitgezakte deelen, die waarschijnlijk met elkanderen saamengegroeid waren, op den 7 Januarij, des namiddags ten 3 uuren, in tegenwoordigheid van veele Genees- en Heelmeesteren, ondernam.

Nadat alles tot de Kunstbewerkinge in gereedheid gebragt, en de Zieke behoorlijk geplaatst was, maakte ik, dewijl de huid zich, wegens de geweldige spanning, in geen plooi opheffen liet, met mijn bolsnedig mes (Fig. A.) door de huid tot op het daarondergele- gene celachtig weeffel, eene ruime insnede,

die eenen halven duim breed boven den buikring begon en aan het onderste gedeelte der breuk eindigde; de weinig beduidende bloeding werdt door eenen mijner helperen met eene in koud water gedoopte badspons afgeveegd; zo dat ik de doorgesnedenene huid ter weder zijde der snede ongehinderd afscheiden, en dus doende, zo wel de voorste als de zijdelijke vlaktens des breukzaks geheel ontblooten kon.

Naardien wegens de sterke gespannenheid des breukzaks, de plaats der opening, op het gevoel des vingers niet bepaald konde worden, vatte ik denzelven van onderen, met mijne welvattende Pincette, (Fig. B.) ligte denzelve in de hoogte, en doorsneed die opgehevene plaats, onder den punt mijner Pincette, zodanig, dat de eene vlakte van mijnes naar den breukzak, en de andere naar mij gekeerd was. De doorsnijding van den zeer dunnen breukzak was oogenbliklijk voldoende, waarvan ik mij door het uitvloeijen van het vocht, 't welk in dezelve besloten was geweest, overtuigd hield. Door deeze gemaakte opening des breukzaks, bragt ik een blad mijner schaar (Fig. C.) naar binnen, en verwijdde deze klijne snede, in zo verre, dat ik er den voorsten vinger der linkerhand

konde inbrengen, waarmede ik nu den breukzak opligtte, en denzelven langs dien vinger, met mijne schaar in zijne geheele lengte opensneed. Nu lagen de deelen, die in denzelven vervat waren, ten eenemaale voor mijne oogen bloot. Een groot, door de beklemming ontaard Netstuk, van eene blaauwachtige kleur, het welke door twee aanmerkelijke koorden met de zaadstreng te samenhing, en aan den bovensten omtrek des buikrings vastgegroeid was, erkende ik terstond voor de oude, aangegroeide breuk.

Agter dit Net lag eene groote, door lucht sterk uitgezette darmkronkel of luts, die insgelijks blaauwachtig uitzag, maar met geene der overige deelen samenhing; waaruit ik opmaakte, dat dit darm gedeelte door den heftigen, stoot dien de Lijder op het paard ondergaan had, eensklaps naar buiten gedreven was, door de naauwe opening des rings, welke door het uitgezakte Netstuk niet geheel en al was opgevuld, en waarop terstond zijne toevallen der beklemming volgden.

Binnen den geopenden breukzak lag de Bal, dien ik, uit vergelijking met den anderen, kleiner en geslonken vond.

Nu ontwikkelde ik het Net, en verdeelde met mijne schaar de beide koorden, waarmede

het met den zaadstreng saamenhing. Met het, op mijne sonde (Fig. D.) binnen gebragt knopmes, (Fig. E.) kliefde ik, naar binnen en bovenwaards, schuins tegen de witte lijn, den binnensten pees der spleet van den breukring, waardoor het mij gelukte, om met den top mijnes voorsten vingers intedringen, en, gedeeltelijk met denzelven, gedeeltelijk met mijn ingeschoven knopmes het aan den bovensten omtrek met den breukzak saamengegroeide Net los te maaken.

Daar ik, met mijne ingebragte vinger, de binnen den buikring gelegene deelen vrij omvatten konde, poogde ik het uitgezakte darmstuk terug te schuiven, doch het week hierop geen lijns breedte, en ik vreesde dat eenig gedeelte des darms welligt wat dieper met het Net mogte saamenhangen. Daar ik intuschen in staat was, om het zelve naar mij toe te trekken, overtuigde ik mij andermaal, dat de beklemming van zulke aangeborene Breuken niet binnen den spleet des breukrings, maar in de hoogere achter denzelven gelegene opening van het buikvlies geschiedde. Ik trachte wel met mijnen vinger dieper door de verwijdde spleet intedringen, dan daar mij intuschen

volstrekt niet mogelijk was, dus doende, die hooger gelegene opening te bereiken, liet ik, door eenen mijner helperen de uitgezakte deelen, benedenwaards terughouden, doorsneed de huid omtrent nog een half duim naar boven, en verwijdde in die zelfde richting den breukring. Het gelukte mij toen eerst met mijnen vinger de opening van het buikvlies te ontdekken, dewelke hoog binnen den buikring lag, en waar door de uitgezakte deelen beklemd gehouden wierden.

Ik ondernam vervolgens, met mijn langs den vinger ingeschoven knopmes, tusfchen den darm in de vernauwde opening van het buikvlies intedringen, het geen mij ook aan de buitenzijde dier opening fchielijk en gemakkelijk gelukte. Zonder eenige verdere moeite, verwijdde ik die opening, en verschafte mij hier door eene toereikende ruimte, waardoor ik het uitgezakte darmgedeelte rasch in de buikholte konde terug brengen. Daar intusfchen de terugschuiving van het ontaarde Net eene te groote verwijding dezer opening zou vereischt hebben, fneed ik deszelfs ontaart gedeelte, zonder het vooraf gebonden te hebben, weg. Eene hierop gevolgde aan-

merkelijke en aanhoudende bloeding noodzaakte mij het Net op de gewoone wijze met een vierdubbeld en gewascht draadbandjen te onderbinden, waarop ik het zo veel mogelijk in de buikholte terug schoof.

Het verband, het welk ik den Lijder aanlag, was het gewoonlijke; namelijk eene evenredig groote, los te samen gevulde, en uit fijne plukfel draaden vervaardigde Bal, — in eenen fijnen lap linnen gewikkeld, denwelken ik tegen de opening des Buikrings aanlag, waarna ik het overige der wonde met los plukfel opvulde; de uithangende draaden van het netbindsel verzorgde ik met eene hechtpleister; en dit alles met langwerpig drukdoeken overdekt zijnde, bevestigde ik eindelijk alles met het T vormig verband.

Nadat de Lijder te bedde gebragt was, deed ik zijn onderlijf met eenen wel gewarmden doek bedekken. Inwendig wierd hem niets dan een dun vleeschnat gegeven, en naardien hij eene aanmerkelijke vermindering zijner toevallen gewaar wierdt, en drie uren na de kunstbewerking eenen stoelgang kreeg, zo was ook de daarop volgende nacht zeer rustig.

Des ochtends van den 8 Januarij, den eersten dag na de kunstbewerking, vond ik den

kranken opgeruimd en rustig; de buik was week, en alleenlijk in den omtrek der wonde pijnlijk; de dorst was matig, en de pols eenigzins koortfig. Inwendig kreeg de Zieke, behalven eene amandelmelk, gerstenwater en dun vleeschnat, geene geneesmiddelen; uitwendig wierdt de wond met een weekmaakende pap bedekt.

Dewijl, gedurende de naastvolgende dagen, het koortsachtige en alle de overige toevallen, (de geringe pijn in den omtrek der wonde alleen uitgezonderd,) aanmerkelijk verbeterden, zo had de zieke ook, noch in- noch uitwendig eenig ander geneesmiddel nodig; alleenlijk liet ik den eenigzins meerder gezwellen balzak door een daar onder gelegd kussentjen ondersteunen.

Den 11den Januarij, zijnde den vijfden dag, na de kunstbewerkinge, wierden de aan den wondvlakte kleevende plukfels gedeeltelijk door bevochtiging met laauw water meerendeels weggenoomen, voorts de wondvlakte met een plukfelwiek, die met een digestive zalve dun bestreken, was bedekt, en het gebruik der weekmakende pap voortgezet.

Op den 15den Januarij, dus den 9den dag na de kunstbewerking, vond ik den kranken reeds van alle toevallen bevrijd. Hij sliep

wel, de pols was naauwlijks meer koortfig, de gevoeligheid in den omtrek der wond meerendeels verdweenen, en de buik op het aanraaken geheel en al week. De stoelgangen waren, wel is waar, natuurlijk, daar zij echter niet dan na veel persing des Lijders volgden, zo liet ik hem, om dien drang te verminderen, olieachtige klis-teeren zetten.

Naarmaate de wondvlakte meerder begon te etteren, nam ook de gevoeligheid in derzelver omtrek geheel en al af. Zo wel het overgeblevene van het afgebonden Net, als de ongemeen dunne breukzak, wierden door deze ettering zichtbaar afgescheiden; alleenlijk bemerkte ik, dat de eene zijde des bals, die binnen den geopenden schederok lag, niet begon te zwellen, en oordeelde, dat zich deze ontbloote bovenste oppervlakte, dien ik reeds bij het eerste onderzoek, in eenen ziektijken en verminderden staat bevond, met vleesch overtrokken, en gelijk ik bij ontblootte ballen meermaalen had waargenomen, met de overige deelen vereenigd zoude worden; intusfchen lieten zich aan dezen reeds zieken bal duidelijke tekenen van deszelfs vernietiging bespeuren.

Op den 18den Januarij, den 12den dag na de kunstbewerking, nam ik het draadbandjen, waarmede ik het Net had afgebonden, weg; de Kranke was ten eenemaal vrij van koorts; den 21sten Januarij, en 15den dag der kunstbewerking, was de oppervlakte der wonde reeds meerendeels gezuiverd, en slegts enkele vezeltjes der afgescheidene schederok waren, nog op eenige plaatsen, zichtbaar; zelfs was ook de afscheiding des bals binnen dien tijd bijna geheel voltooid. Ik overdekte nu de wondvlakte met plukfel, het welke in een met Mirrhetinctuur vermengd aftrekfel van Wijnruit gedoopt was, en liet in plaatse van de weekmakende pap, alle twee uren, een in aftrekfel van Wijnruit gedoopt en wel uitgewronge compres over de wond leggen. Deze behandeling wierd tot den 29sten Januarij, den 23sten dag na de kunstbewerking zorgvuldig voortgezet; en dewijl de wond zich in dien tusschentijd, niet alleen door de afscheiding des peesvliezigen schederoks der zaadstreng, en des bals zelven volkomen gezuiverd, maar ook in een ongelooflijk klein bestek te samengetrokken was; zo bedekte ik die kleine wondvlakte met droog draadplukfel en een geheel droog verband; de lijder nam nu van dag tot dag meer en meer in beterschap toe; de slaap, de

eetlust en stoelgang waren natuurlijk, en hij bevondt zich den 15 Februarij 1804 bijna volkomen genezen.

Les operations se perfectionnent toujours en se simplifiant.

